

HANS KRISTIAN
ANDERSEN

Sehrlı Nađıllar

MÜNDƏRİCAT

ÇİRKİN ÖRDƏK BALASI

4

DÜYMƏCİK

17

NOXUD ÜSTÜNDƏ YATAN
ŞAHZADƏ QIZ

33

QALAY ƏSGƏRCİK

35

KRALIN TƏZƏ LİBASI

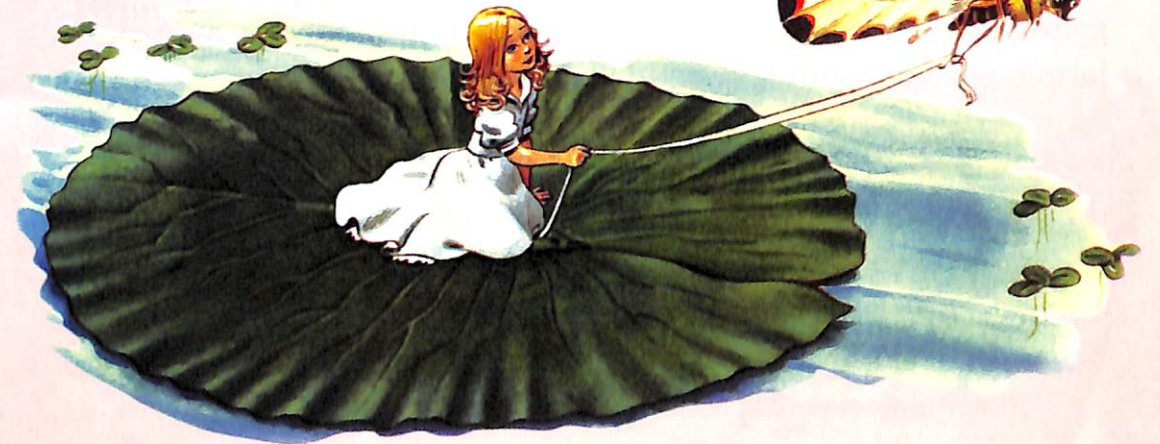
43

HANS XRİSTIAN ANDERSEN

Sehrlı Nağıllar

F. Köçərli adına
Azərbaycanın 100-ət Uşaq
KITABXANASI
INV № 42486

ÇİRKİN ÖRDƏK BALASI

Səhər kənarı çox gözəldi! Yay günləri olduğundan çöllərdə çovdar qızarmış, yulaf yaşıllaşmış, otlar biçilib, yığılıb, taya vurulmuşdu. Uzunqıç Leylak yaşıl çəmənlərdə gəzişir, Misir dili ilə söylənirdi. O bu dili anasından öyrənmişdi. Göl və çəmənliklərdən o yana meşələr uzanırdı. Burada dərin göllər də vardı. Şəhər kənarı, doğrudan da, çox gözəldi! Bir tərəfi güney, dörd tərəfi dərin su arxları ilə əhatə olunmuş köhnə malikanənin daş divarlarından başlamış arxlarına qədər ayıpəncəsi otu bitmişdi; ayıpəncəsi o qədər hündür idi ki, balaca uşaqlar onun enli yarpaqları altında ayaq üstə sərbəstcə dura bilirdilər. Meşələrdə olduğu kimi, qalın ayıpəncəsi olan yerlər həm sakit, həm də qorxunc olurdu. Burada çoxdandı ki, bir ördək qırt düşüb, yumurta üstündə oturmuşdu. Çox oturmaqdan lap təngə gəlmişdi; həm də ona baş çəkən az idi; başqa ördəklər ayıpəncələrinin arasında onunla qaqqıldaşmaq əvəzinə, arxlarda üzməyi daha üstün tuturdular.

Nəhayət, yumurtaların qabığı çatladı, «cik... cik!» səsləri eşidilməyə başladı. Ətcəbalalar başlarını qabıqdan bayıra çıxartdılar.

Ördək balalarını səslədi. Onlar qabıqdan birtəhər çıxdılar. Ətrafa, ayıpəncəsinin yaşıl yarpaqlarına baxdılar. Yaşıl rəng göz üçün xeyirli olduğundan, anaları onlara mane olmadı.

Ördək balaları yerbəyerdən səsləndilər:

– Ah, dünya nə böyükdür!

Ana ördək səsləndi.

– Bəs necə? Yoxsa güman edirsiniz ki, bütün dünya elə buradır! Xeyr a! O çox uzaqlara, o tərəfə, bağın o tayına, «Keşiş çölü»nə qədər uzanır, amma mən ömrümdə bir dəfə də olsun ora getməmişəm!.. Deyəsən, hamınız buradasınız, hə? Eh! Yox, hamınız burada deyilsiniz. Ən böyük yumurta hələ çatlamayıb, bütövdür! Bəs bu nə vaxt çatlayacaq? Lap təngə gəldim...

Ördək yenə də yumurtanın üstündə oturdu. Ona baş çəkməyə gələn qoca Ördək soruşdu:

– Hə, işlər necədir?

– Necə olacaq? Budur bax, bu bir yumurta ilə heç cür bacara bilmirəm. Çatlamır ki, çatlamır. Gözləməkdən yoruludum.

Bir bu körpələrə bax, gör nə qəşəngdirlər!.. Hamısı bir-birinə oxşayır, lap elə bil atalarıdır. Amma yaramaz ataları bir dəfə də yanıma gəlmədi.

– O çatlamayan yumurtanı mənə göstər görüm, – deyə qoca Ördək səsləndi. – İnan ki, bu, hind toyuğunun yumurtasıdır! Bir dəfə mənim də başıma bu cür iş gətirmişdilər; hind toyuğunun balalarının zəhmətini çox çəkdim, amma birini də aldadıb suya öyrədə bilmədim; nə qədər qaqqıldadımsa, kar etmədi, suya girmədilər ki, girmədilər! Yumurtanı ver, bir də baxım! Hə, lap özüdür! Hind toyuğunun yumurtasıdır! Bundan əl çək. Get öz balalarına üzmək öyrət:

– Yox, yaxşısı budur, bu qədər oturub gözləmişəm, bir az da gözləyim.

Qoca Ördək:

– Mənə nə var, nə qədər istəyirsən gözlə! – deyib getdi. Böyük yumurta da axır ki, çatladı. Yumurtadan «cik-cik»lə bir bala çıxdı. O, həm böyük, həm də çirkin idi. Ana Ördək onu gözucu süzərək, öz-özünə:

– Nə böyükdür! – dedi. – Bu heç o birilərinə oxşamır! Doğrudanmı Hind toyuğunun balasıdır?! Görəsən, o da mənimlə suda çimə-cək? Ah, güclə də olsa onu itələyib suya sala bilsəydim!..

Ertəsi gün hava xoş idi. Günəş öz şüalarını yaşıl ayı pəncəsinin üstünə salmışdı. Ördək balaları ilə arxa yollandı. Özünü tappılı ilə suya vurdu. Üzünü balalarına tutub səsləndi:

– Cəld olun! Dalımca!

Bala ördəklər də bir-birinin ardınca şappılı ilə suya tullandılar. Əvvəlcə suya batıb, tez də üzə çıxdılar, irəliyə doğru yaxşıca üzmə-yə başladılar. Balaca pəncələri cəld işləyirdi. Çirkin, boz bala Ördək də o birilərindən geri qalmırdı.

Ana Ördək dedi:

– Bu hardan hind toyuğunun balası oldu?! Gör pəncələri avar kimi suyu necə də düz ötürür. Yox, bu mənim öz oğlumdur ki var! Diqqət edəndə axmaq olmadığı da aşkarca hiss olunur, hə, cəld olun, ardımca gəlin! İndicə mən sizi cəmiyyət içərisinə aparacağam. Gəlin, quşlar olan həyəətə gedək, ancaq məndən uzaq gəzməyin, ayaq altında qalarsınız. Pişikdən də özünüzü gözləyin!

Az sonra onlar quşlar olan həyəətə çatdılar. Paho! Buradakı vurhavura bax!

İki ailə bir ilanbalığın başından ötrü vuruşurdu. Axırda o da pişiyə çatdı.

– Hə, dünyanın işi belədir! – deyib ana Ördək dili ilə dimdiyini yaladı. O da balıq başını çırpışdırmaq fikrində idi. – Hə, hə, pəncələrinizi tərpedin! Qaqqıldayın! Odur bax, o qoca Ördəyə salam verin! Burada o hamıdan şöhrətlidir, özü də İspaniya cinsindəndir, elə ona görə də belə yağlıdır. Pəncəsindəki qırmızı parçanı görürsünüz mü nə gözəldir?! Bu, ördəyə nəsib olan yüksək nişan sayılır. Heç kəs onu itirmək istəmir. Adamlar da, heyvanlar da bu nişanı görəndə kimi onun sahibinin kim olduğunu əlüstü bilirlər. Hə, tez olun, pəncənizi yerdə tutmayın! Gözəl tərbiyə almış hər bir ördək balası pəncələrini, öz ata-anaları kimi, bayıra tərəf tutmalıdır. Bax belə! Gördünüz mü? Hə, indi başınızı əyib qaqqıldayın!

Balalar elə anaları öyrətdiyi kimi də etdilər. Başqa ördəklər nəzərləri ilə onları süzərək, ucadan səsləndilər:

– Budur ha, bir dəstə də gəldi! Elə bircə bunların yeri əskikdi. Hələ bir o boz balaya bax! Gör nə eybəcərdir. Biz bununla heç cür yola gedə bilməyəcəyik!

Elə həmin dəqiqə bir ördək qanad çala-çala yaxınlaşıb, onun boynuna bir dimdik ilişdirdi. Ana Ördək qürurla səsləndi:

– Ey, ona dəyməyin! O ki sizə bir şey eləmədi.

Ördək acıqlandı:

– Tutaq ki, sən deyəndir, ancaq o, elə iri və qəribədir ki, tutub onu yaxşıca kötəkləmək lazımdır.

Pəncəsi qırmızı nişanlı qoca Ördək səsləndi:

– Sənin balaların çox qəşəngdir. Bircəciyindən başqa hamısı sevimlidir. Bu isə uğursuz olub!.. Boy-buxununu dəyişdirmək mümkün olsaydı, yaxşı olardı!

– Bu, heç cür mümkün deyil, cənab! – Ana Ördək ona cavab verdi. – Düzdür, o, gözəl deyil, ancaq ürəyitəmizdir, mərhəmətlidir. Özü də pis üzür. Cəsarətlə deyə bilərəm ki, lap o birilərindən də yaxşı üzür. Güman edirəm ki, böyüyər, gözəlləşər, boyu da kiçilər. Yumurtada çox

qalmışdı, yəqin ona görə belə yaraşsız olub. – Ana Ördək bunları deyib balanın belini qaşdı, tüklərini hamarladı. – Sonrasına qalanda da, erkəkdir, erkək ördəyə də gözəllik o qədər lazım deyil. Güman edirəm ki, böyüyüb qüvvətlənər, özünə yol tapar.

Qoca Ördək:

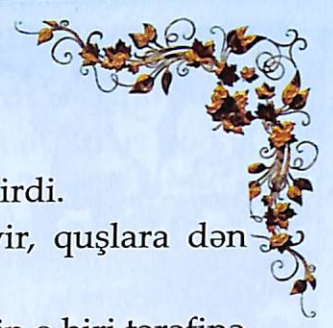
– Qalan ördəklər çox yaraşlıq, çox sevimlidirlər! – dedi. – Hə, utanmayın, elə bilin öz evinizdəsiniz, əlinizə balıq başı keçsə, mənim üçün gətirməyi unutmayın!

Ördək balaları özlərini öz evlərindəki kimi hiss etməyə başladılar. Yumurtadan başqalarından gec çıxmış çirkin, yazıq ördəyə hamı sataşır. Təkcə ördəklər deyil, onu, hətta toyuqlar da dimdikləyir, itələyir, acıqlandırır və deyirdilər:

– Bu, çox zorbadır!

Ayağı mahmızlı doğulduğundan özünü padşah hesab edən hind xoruzu tüklərini qabardaraq, yelkənli gəmi kimi düz ördəkciyin yanına uçdu, acıqlı-acıqlı ördəkciyə baxıb qaqqıldadı; pipiyi, qanla dolmuş kimi, qıpqırmızı qızardı. Yazıq ördəkciyə nə edəcəyini, hara gedəcəyini bilmirdi. Öz-özünə: – Kaş belə çirkin doğulmayaydım, quşlar mənə gülməyəydilər! – deyirdi.

Birinci gün belə keçdi, sonra isə daha pis oldu; hamı onu qovurdu, hətta bacıları, qardaşları da ona acıqlanırdılar.

– Ay kifir, kaş səni pişik aparaydı!..

Ana Ördək isə:

– Kaş gözlərim səni görməyəydi, – deyə gileylənirdi.

Ördəklər onu çimdikləyir, toyuqlar dimdikləyir, quşlara dən verən qız da onu ayağı ilə itələyirdi.

Nəhayət, ördəkciyə davam gətirə bilməyib həyətin o biri tərəfinə keçdi və hasardan o üzə atılıb qaçdı. Kolluqdakı kiçik quşlar onu görə kimi diksinib uçdular.

Ördəkciyə düşündü: «Gör nə qədər çirkinəm ki, onlar da məndən ürkdülər!..» O, gözlərini yumub, vəhşi ördəklərin yaşadığı bataqlığa qədər qaçdı. Yorulmuşdu, həm də çox qəmgin idi. Bütün gecəni buradaca uzanıb qaldı.

Səhər vəhşi ördəklər yuvalarından qalxıb ördəkciyə – təzə yoldaşlarını gördülər, yaxınlaşıb bir-birlərindən soruşdular:

– Bu necə quşdur?

Ördəkciyə o tərəf-bu tərəfə dönərək, öz bacardığı kimi onlara salam verdi.

– Sən nə kifir şeysən! – deyə vəhşi ördəklər səsləndilər: – Bir şey var... bizimlə bir cinsdən olmaq fikrinə düşməyəsən ha!

Yazıq ördəkciyə belə fikrə düşə bilərdimi?! Bircə bu qamışlıqda qalıb bataqlığın suyundan içməsinə izin versəydilər... Başqa şey istəmir...

Ördəkciyə həmin bataqlıqda iki gün qaldı. Üçüncü gün ora iki vəhşi erkək qaz uçub gəldi. Onlar yumurtadan bu yaxınlarda çıxmışdılar, ona görə də çox öyünür və söylənirdilər:

– Qulaq as, ey dost! Sən yaman kifirsən... Düz sözümüzdür...

Ancaq bizim xoşumuza gəlirsən!

De görək, bizimlə gedib, azad quş olmaq istərdinmi?

Yaxınlıqda başqa bir bataqlıq var. Orada çox sevimli vəhşi qız qazlar yaşayırlar.

Onlar: «Rap-rap!» edə-edə danışa da bilirlər. Bilmək olmaz, bəlkə sən onların da xoşuna gəldin...

Onlar: «Rap-rap!» edə-edə danışa da bilirlər. Bilmək olmaz, bəlkə sən onların da xoşuna gəldin...

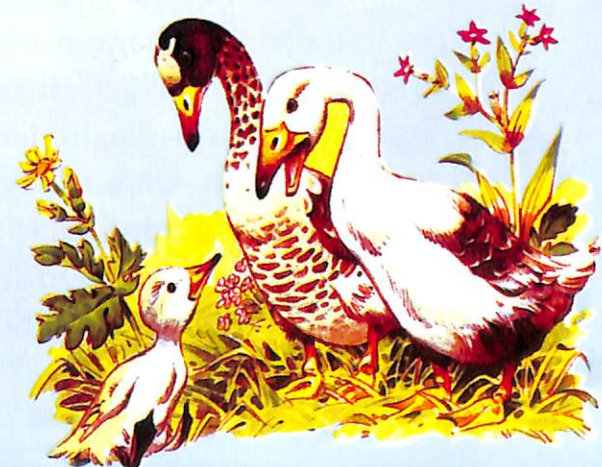
Onlar: «Rap-rap!» edə-edə danışa da bilirlər. Bilmək olmaz, bəlkə sən onların da xoşuna gəldin...

Onlar: «Rap-rap!» edə-edə danışa da bilirlər. Bilmək olmaz, bəlkə sən onların da xoşuna gəldin...

Onlar: «Rap-rap!» edə-edə danışa da bilirlər. Bilmək olmaz, bəlkə sən onların da xoşuna gəldin...

Onlar: «Rap-rap!» edə-edə danışa da bilirlər. Bilmək olmaz, bəlkə sən onların da xoşuna gəldin...

Onlar: «Rap-rap!» edə-edə danışa da bilirlər. Bilmək olmaz, bəlkə sən onların da xoşuna gəldin...

Birdən bataqlığın üstündə «pif-paf!» səsi eşidildi və qazların ikisi də ölü halda qamışlığa düşdü. Su onların qanından qızardı. «Pif-paf!» səsləri yenə eşidildi. Qamışların arasından böyük bir vəhşi qaz dəstəsi qalxdı. Ovçular güllə atırdılar. Onlar hər tərəfdən bataqlığı bürümüşdülər. Hətta bəziləri bataqlığın üzərinə

əyilmiş ağacların budaqları arasında gizlənmişdilər. Göy tüstü bulud kimi ağacları bürüyüb, su üzərinə yayıldı. Tulalar şappıltı ilə bataqlıqda o yan-bu yana qaçışırdılar. Qamışlar o tərəf-bu tərəfə əyilirdi. Yazıq ördəkciq qorxudan tir-tir əsirdi. Başını qanadı altında gizlətmək istəyirdi ki, qabağına dilini çıxarmış, acıqlı gözləri parıldayan bir tula çıxdı. Tula iri ağzını ördəkciyə yaxınlaşdırıb, iti dişlərini ağartdı, sonra şarp-şarpla ötüb getdi.

– Mənə dəymədi! – Ördəkciq sevindi, – o qədər çirkinəm ki, hətta it də mənə yemək istəmir! – O, qamışların arasında gizləndi... Baş üzərində tufəng səsləri eşidilir, qırmalar vıyıldaırdı.

Tufəng səsləri ancaq axşamüstü kəsildi. Hadisədən xeyli, keçdikdən sonra da ördəkciq yerindən tərpənməyə ehtiyat edirdi. Bir neçə saat da keçdi. Nəhayət, o, cəsarətə gəlib qalxdı, ətrafa qorxa-qorxa göz gəzdirdi, çöllərlə, çəmənliklərlə daha uzaqlara qaçmağa başladı. Elə bərk külək əsirdi ki... Ördəkciq çox çətinliklə yeriyyə bilirdi. Gecə vaxtı gəlib kasıb bir daxmaya çatdı. Daxma o qədər köhnəlmişdi ki, az qala yıxılacaqdı. Ancaq hansı tərəfə yıxılacağını bilmədiyindən, birtəhər dayanmışdı. Külək ördəkciyi çaşdırmışdı, o, quyruğunu yerə dayayıb durmağa məcbur olmuşdu.

Tufan başlanırdı. Bəxtindən, daxma qapısının bir həncaməsi yerindən çıxmışdı. Qarı elə əyilmişdi ki, arasından rahatca keçib daxmaya girmək olardı. O, elə də etdi.

Daxmada bir qarı yaşayırdı. Bir pişiyi və bir toyuğu vardı. O, pişiyini «oğulcıqaz» adlandırmışdı; pişik belini əyməyi, mi-

yovuldamağı, hətta bığlarını burmağı da bacarırdı, bunun üçün onun tüklərini geri tumarlamaq lazımdı. Toyuğun ayaqları gödək olduğundan, qarı ona da «gödəkayaq» adı vermişdi. Toyuq yumurtlamağa böyük səy göstərirdi, qarı buna görə onu da öz qızı kimi sevirdi.

Səhər onlar yad ördəkciyi gördülər. Pişik miyovuldadı, toyuq isə qaqqıldadı.

– Orada nə var? – Qarı onlardan soruşdu və ətrafa boylanıb ördəkciyi gördü. Gözləri yaxşı seçmədiyindən, onu azıb gəlmiş yağlı ördəyə bənzətdi.

– Nə gözəl tapıntıdır! Erkək olmasa, mənim üçün yumurtlar. Baxarıq, sınaqdan çıxararıq!

Ördəkciyi sınağa başladılar... Üç həftə keçdi. Yumurtadan xəbər olmadı. Evin əsl ağası pişik idi, xanımı isə toyuq. Onlar özlərini bütün dünyanın yarısına, özü də ən yaxşı yarısına bərabər tuturdular. «Biz bütün dünyaya bərabərik» deyirdilər. Ördəkciq isə inanmırdı. O dərk edirdi ki, məsələ belə deyil. Toyuq buna tab gətirməyib ördəkciqdən soruşdu:

– Sən yumurtlaya bilirsənmi?

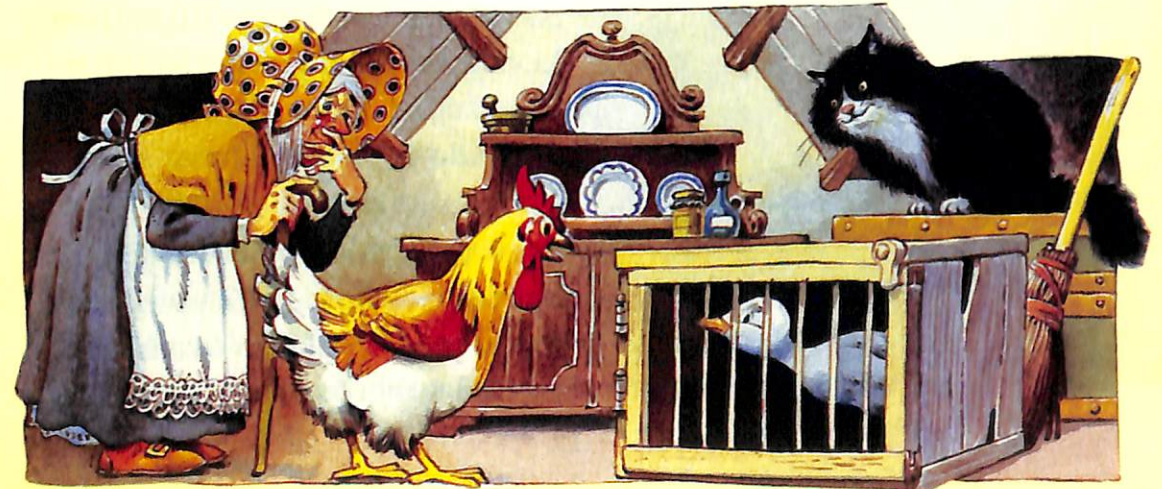
– Yox!

– Hə... Onda dilini saxla!

Pişik soruşdu:

– Sən belini əymək, bığlarını burmaq və miyovuldamaq bacarırsanmı?

– Yox!..

– Hə... Onda ağıllı adamlar danışanda araya soxulub, bir məsələ barədə rəy söyləmə!

Ördəkcik tüklərini qabardıb küncdə oturmuşdu. Birdən yadına təmiz hava, Günəş düşdü, həm də çoxlu-çoxlu üzmək istəyirdi. Özünü saxlaya bilməyib bu barədə toyuqla danışdı:

– Əşi, sənə nə olub? – deyə toyuq soruşdu. – Veyllənirsən, ona görə də başına gic-gic fikirlər gəlir! Ya yumurtla, ya da miyovulda, onda gicliyən gedər!

Ördəkcik:

– Ah, üzmək mənim üçün o qədər xoşdur ki! Dərinliklərə baş vurmaq elə ləzzətli olur ki! – dedi.

Toyuq dedi:

– Pəh-pəh, bir ləzzətə bax! Sən lap dəli olmusan! Pişik tanıdıklarımın hamısından ağıllıdır, ondan soruş gör üzmək, suya batmaq heç xoşuna gəlirmi? Hələ özümü demirəm!

İstəyirsən lap bizim qarı xanımdan soruş, dünyada ondan dərrəkəli adam yoxdur. Suyun dibinə baş vurmağı xoşlayıb-xoşlamadığını o sənə deyər.

Ördəkcik:

– Siz məni anlamırsınız! – dedi.

– Biz anlamırıqsa, onda bəs sən kim anlayar? Demək... hələ mən özümü demirəm, sən pişikdən, xanımdan da ağıllı olmaq istəyirsən? Sarsaqlama! Sənə edilən hörmətə görə təşəkkür elə! Sənə yer verdilər, canını qızdırdılar. Sən elə bir cəmiyyətə düşmüşsən ki, oradan çox şeylər öyrənə bilərsən. Başın boşdur. Səninlə danışmağa da dəyməz! Mənə inan! Sənin yaxşılığını istəyirəm, onun üçün də acıqlanıram, əsl dostlar həmişə belə edirlər! Ya yumurtla, ya da bıqlarını uzadıb miyovuldamağı öyrənməyə çalış!

– Mən buradan çıxıb getsəm yaxşıdır!

Toyuq:

– Səni zorla saxlayan yoxdur, – dedi, – gedirsən, get!

Ördəkcik çıxıb getdi. O, gah üzür, gah da suyun dibinə baş vururdu. Lakin qabaqkı kimi yenə də hamı ona gülür, çirkinliyinə nifrət edirdi.

Payız girmiş, ağacların yarpağı saralıb solmuşdu, külək də yarpaqları budaqlardan qoparıb havaya sovururdu. Havalar soyumuşdu. Buludlar yerə gah dolu, gah da qar yağdırırdı. Qarğalar çəpərlərin üzərinə qonub soyuqdan qarılışırdılar.

Uuuu! Belə soyuqda bir dəqiqənin içində donmaq olar! Yazıq ördəkciyin işi xarabdı.

Bir dəfə axşamçağı günəşin hələ parıltısı getməmiş, kolluqların o üzündən bir dəstə böyük, gözəl quş qalxdı. Ördəkcik bu vaxta qədər belə gözəl quşlar görməmişdi; hamısı qar kimi ağappaq, uzun, oynaq boyunlu idi. Demə, onlar qu quşu imişlər. Qərribə səslər çıxararaq, gözəl və iri qanadlarını çalıb, soyuq çəmənlərdən isti ölkələrə, göy dənizin o biri tərəfinə uçurdular...

Yazıq ördəkciyi anlaşılmaz bir qorxu bürüdü. O, suda fırfıra kimi fırlanıb boynunu uzatdı, elə bərk, elə qərribə səslə çığırdı ki, özü də diksindi. Gözlərini gözəl və xoşbəxt quşlardan ayıra bilmirdi. Elə ki onlar uçub uzaqlaşdılar, ördəkcik suyun lap dibinə baş vurdu, üzməyə başladı. Yenə suyun üzünə çıxdı. Quşları uzun zaman unuda bilmədi. Ördəkcik onların adını bilmirdi, hara uçub getdiklərini də anlamırdı, ancaq onları bu vaxta qədər dünyada gördüklərinin hamısından artıq sevmişdi. O, qu quşlarının gözəlliyinə

paxıllıq etmirdi, özünün də onlar kimi gözəl ola biləcəyi heç fikrinə gəlmirdi, çox şad olardı ki, heç olmasa ördəklər onu öz yanlarından qovmaydılar. Yazıq çirkin ördəkci!..

Soyuqdu, şaxtalı qış girmişdi. Ördəkci donub ölməmək üçün dincəlmədən üzməli idi. Amma üzdüyü çayın donmamış yeri hər gecə bir az kiçilirdi. Şaxta o qədər sərt idi ki, hətta buz çatlamışdı. Ördəkci qanadlarını o yana-bu yana çalır, nəhayət, gücdən düşüb buzun üstünə yığıldı, donub buza yapışdı.

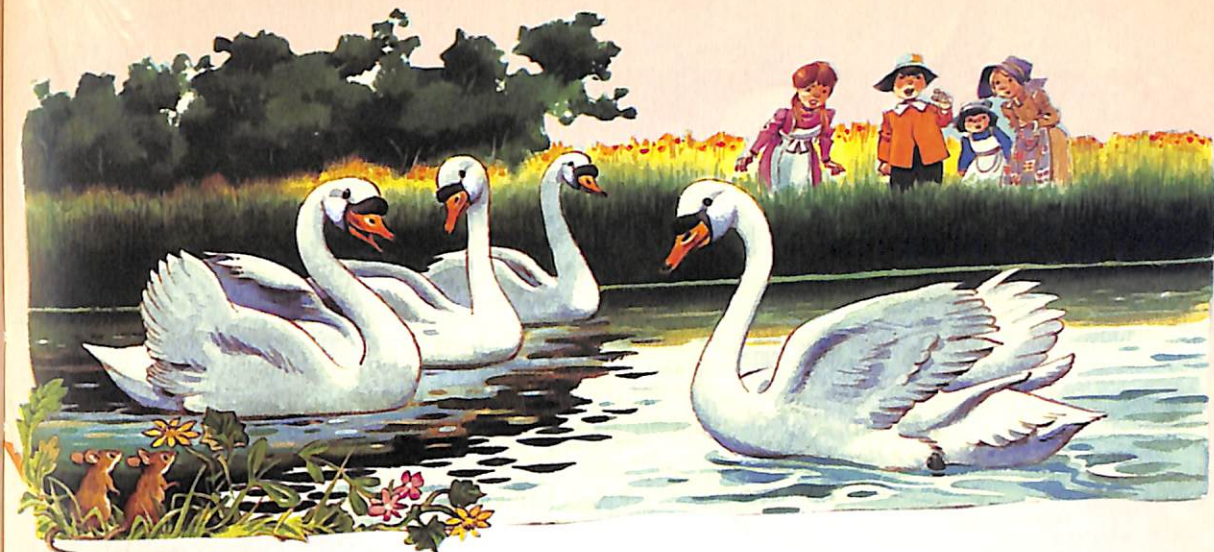

Səhər tezdən ördəkciyin yaxınlığından bir kəndli keçirdi. Birdən o, ördəkciyi gördü, öz taxta başmaqları ilə bunu sındırdı, yarıcan olmuş quşu götürüb arvadı üçün apardı.

Ördəkciyin donu açıldı, o qızıqdı, cana gəldi... uşaqlar onunla oynamaq fikrinə düşdülər. Ördəkciyə isə elə gəlirdi ki, uşaqlar onu incitmək istəyirlər. Qorxdu. Atılıb düz süd güvəcinin içinə düşdü. Süd ətrafa dağıldı. Xanım qışqıraraq onu vurmaq istədi. Ördəkci o yan-bu yana çırpındı. İndi də yağ qabına düşdü, oradan da unla dolu çəlləyə yığıldı. Vay dədəm vay, gör indi o nəyə oxşayır! Xanım maşanı əlinə alıb onun ardınca

yüyürməyə başladı, uşaqlar da bir-birinin ayaqlarına dolaşa-dolaşa qəhqəhə və qışqırıqla onun ardınca qaçdılar. Yaxşı ki, qapı açıq idi, ördəkci sığırayıb bayıra çıxdı, təzəcə üstünə qar düşmüş kolluğa soxuldu, orada xeyli vaxt key kimi qaldı.

Bu sərt qış günlərində ördəkciyin başına gələn bütün fəlakətləri, bədbəxtlikləri söyləmək çox acınacaqlı olardı. Günəş isti şüaları ilə yeri qızdırmağa başlayanda ördəkci bataqlıqda qamışlar arasında uzanıb dincəlirdi. Yenə də yaz fəslə idi. Torağaylar oxuyurdular.

Ördəkci qanadlarını çalıb uçdu, indi onun qanadları əvvəlkindən çox-çox möhkəm idi, tez-tez açılıb-yığıldıqca ördəkciyi irəli aparırdı. Birdən o özünü böyük bir bağda gördü. Bütün alma ağacları çiçəkləmişdi. Ətirli yasəmən uzun, yaşıl budaqlarını əyri-üyrü arx üzərinə əymişdi.

Ah, bura nə gözəl yerdir! Yazın nə yaxşı ətri gəlir... Birdən qamışlığın təmiz bir yerindən üç gözəl ağ qu quşu ördəkciyə rastlaşdı. Quşlar çox asan, düz xətlə üzürdülər; elə bil üzür, suda sürüşürdülər. Ördəkci bu gözəl quşları tanıdı. Onu anlaşılmaz bir qüسسə bürüdü. Düşündü: «Uçub o gözəl, iri quşların yanına gedəcəyəm. Onlar, yəqin ki, kifir olduğum, yanlarına gəlməyə cəsarət etdiyim üçün məni ölüncəyədək dimdikləyəcəklər. Qoy olsun! Onların zərbəsindən ölmək ördəklərin, toyuqların didməsinə, quşların onu vurmalarına, qışın soyuğuna, aclığına dözməkdən yaxşıdır!»

O, suya enib gözəl qu quşlarına tərəf üzməyə başladı. Qu quşları ördəkciyi görcək qanadlarını açıb ona tərəf üzdülər.

Yazıq ördəkci:

– Öldürün məni! – dedi. Başını aşağı saldı, ölümünü gözlədi. O, ayna kimi saf suda nə gördü? Öz əksini. Lakin... indi o, artıq tünd boz rəngli çirkin ördəkci deyil, ağ qu quşu olmuşdu!.. Qu quşu yumurtasından çıxan bir quşu ördək yuvasında dünyaya gəlmək heç də eyib deyil. İndi o bu qədər əzab-əziyyət çəkdiyinə təəssüflənmir-

di. Şad idi... İndi öz bəxtini, cah-calalı yaxşı qiymətləndirə bilirdi. Böyük qu quşları onun ətrafında üzür, dimdikləri ilə onu tumarlayırdılar.

Bu zaman balaca uşaqlar qaça-qaça bağa gəldilər, qu quşlarına dən və çörək qırıntıları atmağa başladılar. Uşaqların ən kiçiyi qışqırdı:

– Təzəsi gəlib! Təzəsi gəlib!

O biri uşaqlar da onun səsinə səs verdilər:

– Təzəsi! Təzəsi!

Uşaqlar sevindiklərindən

əl çalıb oynadılar. Sonra yüyürüb ata-analarını çağırmağa getdilər, qayıdıb yenə də suya çörək qırıntıları və pirojna atmağa başladılar.

Uşaqlar da, böyüklər də quşlara baxıb:

– Təzə qu quşu hamısından yaxşıdır! O həm gözəl, həm də cavandır! – deyirdilər.

Qoca qu quşları da onun qarşısında baş əydilər. O isə tamam çaşdı, səbəbini özü də bilmədən başını qanadları altında gizlətdi. Həmin onə güldüyü, onu qovduğu günləri bir-bir yadına saldı. İndi isə qu quşları hamısı onun çox gözəl olduğunu söyləyirdi.

Yasəmən öz ətirli budaqlarını suyun üzərində, onun durduğu tərəfə əymiş, günəş isə isti, parlaq şüalarını ətrafa yaymışdı... Budur, onun qanadları şappıldadı, gözəl boynu düzəldi, sinəsindən sevinc dolu bir nida qopdu:

– Yox! Mən çirkin ördəkçik olanda bu cür xoşbəxtliyi heç xəyalıma gətirə bilməzdim!

DÜYMƏCİK

Biri vardı, biri yoxdu, bir arvad vardı. Bu arvadın uşağı yoxdu. Arvad çox istəyirdi ki, uşağı olsun, amma bilmirdi onu hardan tapsın. Günlərin birində arvad bir falçının yanına gedib dedi: «Mən çox istəyirəm ki, uşağım olsun. Bəlkə sən mənə deyə bilərsən, uşağı hardan alım?»

Falçı cavab verdi:

– Yaxşı, sənın dərdinə çarə edərəm! Al, bu arpa dənəsini götür. Ancaq bu, tarlalara səpilən və ya toyuqlara verilən arpa deyil, bu dənəni bir dibçəkdə ək, gör nə görərsən!..

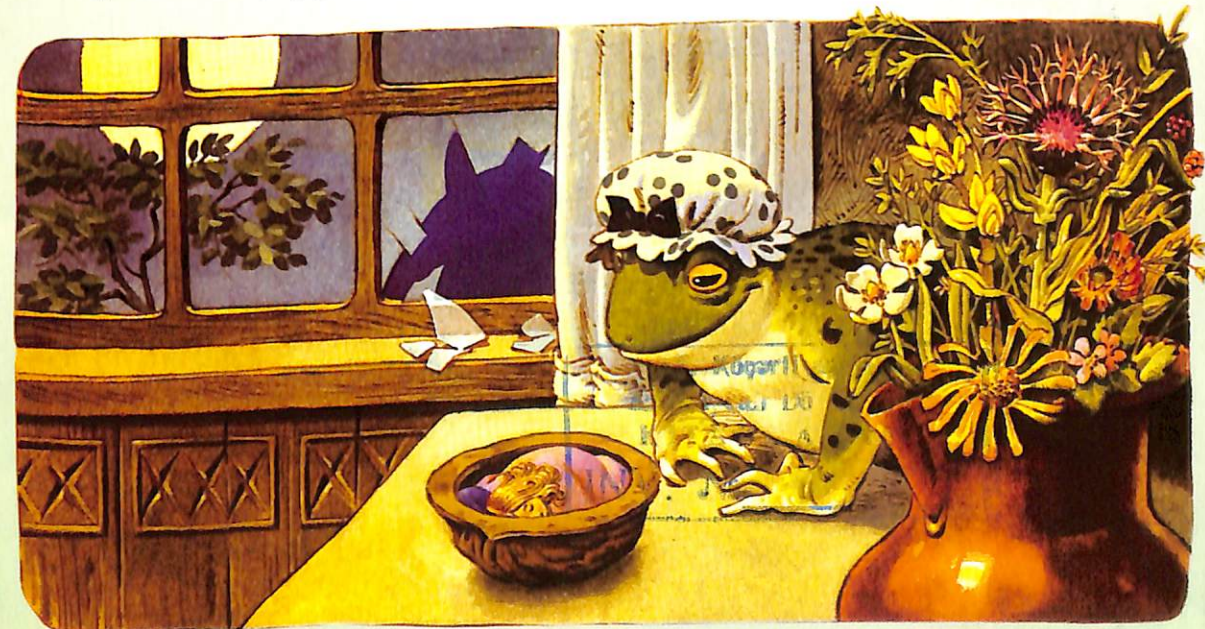
Arvad falçı qarışa:

– Çox sağ ol! – dedi, təşəkkür edib pul verdi və evinə qayıtdı.

Arvad gəlib, falçının dediyi kimi, arpa dənəsini dibçəkdə əkdə. Dibçəkdə həmin saat lələyə bənzər iri və qəşəng bir çiçək göyərdi. Ancaq onun ləçəkləri hələ açılmamışdı, qönçə idi.

Arvad:

– Nə gözəl çiçəkdir! – deyib sarımtıl-qırmızı gözəl ləçəkləri öpdü. Ancaq arvad hələ ləçəkləri öpüb qurtarmamışdı ki, çiçəyin içində nəşə şıqqıldadı və çiçək həmin saat açıldı: indi məlum oldu ki,

bu, doğrudan da, əsl lalə çiçəyi imiş. Çiçəyin kasacığının içindəki yaşıl döşəkçənin üstündə düymə boyda, xırdaca, qəşəng bir qızcıgaz oturmuşdu. Qızın adını Düyməcik qoydular.

Onun işıldayan qoz qabığından beşiyi vardı. Döşəkçəsi qərənfil, yorğanı qızılgülün ləçəyindən idi. Qız gecələr beşiyində yatır, gündüzlər də stolun üstündə oynayırdı. Arvad stolun üstünə bir boşqab qoyub, içinə su tökmüş, boşqaba çiçəklər düzmüşdü. Çiçəklərin saplaqları suyun içində, kasacıqları və yarpaqları boşqabın qıraqlarında idi. Arvad suyun üzünə iri bir lalə ləçəyi atdı. Düyməcik tez-tez bu ləçəyin üstündə oturub, boşqabın bu qırağından o qırağına üzürdü. İki ağ at tükü onun avarları idi. Bütün bunlar çox gözəldi!

Düyməcik mahnı da oxuya bilirdi. O, elə gözəl və incə səslə oxuyurdu ki, belə səsi dünyada heç kim eşitməyib.

Bir gecə Düyməcik öz qəşəng beşiyində uzanmışdı. Birdən pəncərənin sınıq gözündən yekə, yaş və iyrənc bir qurbağa hoppanıb içəri girdi. Qurbağa stolun üstünə sıçradı, elə burada Düyməcik qızılgül ləçəyinin altında yatmışdı. Qurbağa quruldaya-quruldaya dedi:

– Bax bu qız mənim oğlum üçün lap yaxşı arvad olar!

O, Düyməciyi qoz qabığı ilə bərabər qapdı və pəncərədən bağa hoppandı. Bağın içindən böyük, enli bir çay axırdı. Çayın sahilləri palçıqlı və bataqlıq idi. Qurbağa burada mamırların içində öz oğlu ilə bir yerdə yaşayırdı. Ay aman! Qurbağanın oğlu nə kifir, nə iyrəncdi! Lap anası idi ki, durmuşdu! Qurbağanın oğlu qoz qabığının içindəki gözəl qızı görəndə quruldadı: «Koaks, koaks, brekke-ke-keks!»

Qoca qurbağa onun səsinə kəsib dedi:

– Yavaş, yoxsa qız oyanar və bizdən qaçar. Axı o, qu tükündən də yüngüldür. Gəl onu çayın ortasında enli bir su zanbağının yarpağı üstünə qoyaq. Belə xırdaca bir qıza bu yarpaq lap ada kimi görünər. Qız bu yarpağın üstündən qaça bilməz. O vaxta qədər də biz mamırların içində rahat bir yuva düzəldərik və siz orada yaşayarsınız.

Çayın içində çoxlu su zanbaqları bitmişdi. Onların enli yaşıl yarpaqları suyun üzündə üzürdü. Ən böyük yarpaq suyun qırağından çox uzaqda idi. Qoca qurbağa həmin bu yarpağın yanına üzüb, qoz qabığını Düyməciklə bir yerdə yarpağın üstünə qoydu. Yazıq qızcıgaz səhər oyanıb, hara düşdüyünü gördükdə acı-acı ağladı. Onun dörd bir yanı göz işlədikcə su idi. Sahil lap uzaqda idi, güclə görünürdü.

Qoca qurbağa mamırların içində oturub, evini qamış və sarı su zanbağı ləçəkləri ilə bəzəyirdi. O istəyirdi ki, gələcək gəlinini sevindirsin. Qurbağa toya hazırlaşib qurtarandan sonra kifir oğlu ilə üzə-üzə Düyməciyin oturduğu yarpağın yanına gəldi ki, onun qəşəng beşiyini götürüb aparsın və gələcək ər-arvadın yataq otağına qoysun. Qoca qurbağa yarpağa yaxınlaşıb, qızın qabağında suyun içinə yastılandı və dedi:

– Bax, bu mənim oğlumdur! Sənin ərən olacaq. Siz onunla burada, mamırların içində lap gözəl yaşayacaqsınız.

Qurbağanın oğlu quruldadı:

– Koaks-koaks, brekke-ke-keks!

Qurbağalar qızın qəşəng çarpayısını götürdülər, harasa üzüb gətdilər. Düyməcik yaşıl yarpağın üstündə tək oturub, acı-acı ağlayırdı. O, iyrənc qurbağanın yanında yaşamağı və onun kifir oğluna ərə gətməyi heç istəmirdi. Yarpağın altında suyun içində üzən xırdaca

balıqlar qurbağanı görüb, sözlərini də eşitmişdilər. İndi onlar Düyməciyə tamaşa etmək üçün başlarını sudan çıxarmışdılar. Onlar Düyməciyi görən kimi çox heyifsiləndilər ki, belə qəşəng bir qız iy-rənc qurbağanın yanında yaşamağı olacaq. Balıqlar dedilər: «Yox, qoymarıq!» Onlar Düyməciyin oturduğu ağ zanbağın yarpağının yanına üzüb, onun yaşıl bəndəmini dişləyib qopartdılar. Yarpaq Düyməcikle çayaşağı yeyin-yeyin üzüb getməyə başladı, indi daha qurbağa qızığıza çata bilməzdi.

Düyməcik yarpağın üstündə üzə-üzə uzaqlaşmış gedirdi. Kollara qonmuş quşcuğazlar ona baxıb mahnı oxuyurdular: «Gör nə qəşəng qızığızdır!» Yarpaq üzə-üzə uzaqlaşmış gedirdi, axırda Düyməcik yad yerlərə gedib çıxdı.

Yol uzununu gözəl ağ bir kəpənək həmişə Düyməciyin dövrəsində hərlənirdi; axırda o gəlib yarpağın üstünə qondu, qızığız onun çox xoşuna gəlmişdi. Düyməcik də sevinirdi ki, iy-rənc qurbağa gəlib ona çata bilməyəcək, sevinirdi ki, hər tərəf belə gözəldir, günün altında su saf qızıl kimi parıldayır. Düyməcik kəmərinə açıb bir ucunu kəpənəyin boynuna saldı, o biri ucunu yarpağa bərkətdi. Yarpaq daha da iti üzməyə başladı.

Onun yanından bir mayböcəyi ötür keçirdi. O, qızı görən kimi əlini atıb, onun incə belindən yapışdı və uçub bir ağaca qondu. Ağ zanbağın yarpağı isə üzüb getdi, kəpənək də onun üzərində uçurdu, axı o yarpağa bağlanmışdı və ayrılıb gedə bilmirdi.

Mayböcəyi qızı qapıb ağaca qonanda yazıq Düyməcik yaman qorxdu. Ancaq o özündən çox yarpağa bağladığı qəşəng ağ kəpənək üçün qorxurdu. Qız bilirdi ki, kəpənək kəməri açma bilməsə, acından öləcək. Mayböcəyi bunu heç ağına da gətirmirdi. O, Düyməcikle ən iri bir yarpağın üstünə qondu, Düyməciyi şirin çiçək şərbətinə qonaq edib dedi ki, qız mayböcəyinə heç bənzəməsə də, çox gözəldir. Sonra həmin ağacda yaşayan başqa mayböcəkləri də uçub onlara qonaq gəldilər. Onlar Düyməciyi təpədən-dırnağa qədər gözədən keçirdilər. Qız böcəklər incə bıqlarını oynada-oynada dedilər:

– Vay, vay, onun ikicə ayağı var! Gör nə kifirdir!

– A, onun heç bıqları da yoxdur ki!

Bütün qadın böcəklər də təsdiq edib dedilər:

– Bir gör necə beli var! Vay, o ki lap adama oxşayır! Gör nə kifirdir!

Əslində Düyməcik çox qəşəngdi. Onu ağaca gətirib gələn mayböcəyi də bu fikirdə idi. Ancaq bütün başqa böcəklər Düyməciyin kifir olduğunu söyləyəndə o böcək də deyilənlərə inandı və qızı daha öz yanında saxlamadı. Öz-özünə dedi ki, qoy hara gedir getsin. Mayböcəyi Düyməciyi götürüb uçdu, yerə qondu və onu bir çobanyastığı çiçəyinin üstünə qoydu. Düyməcik acı-acı ağlamağa

başladı: gör nə kifirdir ki, heç mayböckləri də onu yanlarında saxlamaq istəmədilər. Amma, o əslində çox gözəl və qəşəng bir qız idi: çəhrayı qızılgül ləçəyi kimi incə və qəşəngdi.

Bütün yayı yazıq Düyməcik böyük meşənin içində tək-tənha yaşadı. O özünə xırdaca otlardan kiçik bir çarpayı hörüb, ayıpəncəsi yarpağının altından asdı ki, yağış yağanda islanmasın. Düyməcik şirin çiçək tozcuqlarından yeyir və hər səhər

yarpaqların üstündən yığıdığı şəh damcılarından içirdi. Beləliklə, yay qurtardı, payız da ötüb keçirdi. Uzun, soyuq qış yaxınlaşırdı. Öz nəğmələri ilə Düyməciyi çox sevindirən bütün quşcuğazlar isti ölkələrə uçub getdilər, çiçəklər saraldı-soldu, yarpaqlar töküldü; Düyməciyin yaşadığı iri ayıpəncəsi kolunun da yarpağı saraldı, qurudu və boru kimi buruldu. Düyməciyin paltarı cırılıb dağılmışdı, o, həmişə soyuqdan əsirdi. Axı o, çox incə və xırdaca idi. Belə olsa, tezliklə donacaqdı. Qar yağmağa başladı. Hər qar dənəsi Düyməciyə elə iri görünürdü ki, elə bil bir kürək qar idi: axı biz yekəyik, Düyməciyin isə, vur-tut bir düymə boyu vardı. O, bir quru yarpağa bürünmək istədi, amma yarpaq ovulub töküldü və yazıq qızcığaz soyuqdan əsməyə başladı.

Bir dəfə Düyməcik meşədən çıxıb böyük bir tarlaya gəldi. Taxılı çoxdan biçmişdilər və donmuş torpaqda yalnız çılpaq quru saman çöpləri qalmışdı, Düyməcik onların arası ilə elə gedirdi ki, elə bil

qalın bir meşədir, soyuqdan da bərk üşüyürdü. Axırda gəlib, ağzı quru otlarla örtülmüş bir yuvaya çatdı. Burada, isti yuvada, bolluq içində bir çöl siçanı olurdu. Onun anbarları ağzına qədər taxıl ilə dolu idi. Mətbəxində və zirzəmisində yeməli şeylər aşib-daşırdı. Yazıq Düyməcik dilənçi kimi yuvanın ağzında durub, heç olmasa bir qırıq arpa dənəsi istədi, iki gün idi ki, yazıq qızcığaz heç nə yeməmişdi.

Mehriban bir qararı olan çöl siçanı ona dedi:

– Ay yazıq qızcığaz! Tez ol bura gəl, yanımda isin və yemək ye...

Düyməcik qoca siçana o qədər xoş gəldi ki, siçan ona belə dedi:

– Qışı mənim yanımda qal, ancaq bax, mənim otaqlarımı yaxşıca yığışdır, mənə çoxlu nağıl danış, mən nağılı yaman xoşlayıram.

Düyməcik siçanın yanında qaldı. Mehriban qoca siçan nə buyururdusa, qızcığaz onun dediyini edirdi. Orada qızın günü xoş keçirdi.

Bir dəfə çöl siçanı ona dedi:

– Bax, bu yaxında bizə bir qonaq gələcək. Qonşum həftədə bir dəfə yanıma gəlir. O, məndən də yaxşı dolanır. İri bir evdə yaşayır və qara məxmərdən çox qəşəng kürkü var. Bəxtin açılsa, ona ərə gedə bilsən, onda lap yaxşı dolanarsan. Amma onun gözləri kordur. Sən bildiyin ən gözəl nağılları ona danışmalısən!

Ancaq Düyməcik heç də onun qonşusuna ərə getmək istəmirdi, axı bu qonşu köstəbək idi. Çox keçmədi ki, köstəbək, əynində qara

məxmər kürkü, çöl siçanına qonaq gəldi.

Çöl siçanı Düyməciyə dedi:

– O, çox hörmətli, varlı, biliklidir. Evi mənim yuvamdan iyirmi dəfə böyükdür. Ancaq onun günəşdən və çiçəklərdən zəhləsi gedir, onları iyrənc hesab edir, axı onları heç vaxt görməyib.

Siçan Düyməciyə buyurdu ki, mahnı oxusun. Düyməcik də iki mahnı oxudu.

Həm də elə yaxşı oxudu ki, onun gözəl səsinə çox bəyənən köstəbək o saat ona vuruldu. Ancaq heç bir söz demədi, axı o, yekə kişiydi.

Bir azdan sonra köstəbək öz evindən çöl siçanının yuvasına uzun yeraltı bir yol qazdı və çöl siçanı ilə Düyməciyə, kefləri istədikdə, bu dəhlizdə gəzməyə icazə verdi. Lakin onları xəbərdar etdi ki, orda ölü quşa rast gəlsələr, qorxmasınlar. Bu, lələkləri və dimdiyi olan lap əsl quş idi. Yəqin ki, lap bu yaxınlarda, qışın əvvəlində ölmüş və köstəbəyin yeraltı yol qazdığı həmin yerdə üstünü qar və torpaq basmışdı.

Köstəbək dişinə bir parça çürük ağac aldı, axı çürük ağac qaranlıqda işıldayır. Köstəbək qabağa düşüb, uzun yeraltı dəhlizi işıqlandırdı. Onlar ölü quşun düşüb qaldığı yerə çatanda, köstəbək burununu torpaq tavana dürtüb, orada iri bir dəlik açdı. Bu dəlikdən gün işığı düşdü.

Düyməcik ölü qaranquşu gördü. Onun qəşəng qanadları bədəninə bərk qısılmışdı, quş başını və ayaqlarını yığmışdı, tüklərin içində görünmürdü. Yəqin ki, yazıq quş soyuqdan ölmüşdü. Düyməciyin ona çox yazığı gəldi, axı o, bütün yayı öz nəğmələri ilə onun könlünü alan xırdaca quşları çox sevirdi. Köstəbək qısa pəncələri ilə ölü qaranquşu itələyib dedi:

– Axır ki, cikkiltisi kəsildi! Dünyada quş olmaqdan pis şey yoxdur. Şükür olsun ki, mənim balalarım bədbəxt olmayacaqlar. Quşlar elə bircə cik-cik cikkildəməyi bilirlər. Odur ki, qış gələndə acından ölürlər.

Çöl siçanı ona cavab verdi:

– Yaxşı deyirsiniz, siz çox ağıllısınız. Siz deyənə mən də lap razıyam. Qış gələndə cikkildəməyin xeyri nədir! Mahnı oxumaqla qarın doymaz, cikkildəməklə də isinmək olmaz, buna görə də quşlar soyuqdan və acından ölürlər. Bütün yoxsul və yaxşı adamların qisməti belədir.

Düyməcik heç bir söz demədi, amma köstəbəklə siçan arxalarını çevirib gedəndə qaranquşa sarı əyilib onun tüklərini araladı və xırdaca, yumulu gözlərindən öpdü.

Düyməcik belə fikirləşdi: «Bəlkə bu elə həmin o qaranquşdur ki, bütün yayı gözəl-gözəl mahnılar oxuyurdu. Bu əziz, gözəl quşcuğaz məni nə qədər sevindirmişdi!»

Sonra köstəbək yenə bir dəlik açdı, burdan gün işığı düşdü, o, yanındakı xanımları evlərinə ötürdü. Düyməcik heç yata bilmədi. O, yatağından qalxıb, xırdaca quru otlardan böyük, özəl bir yorğan hördü, sonra dəhlizə girib, ölü quşun üstünü örtüdü. Sonra siçanın yuvasından pambıq kimi yüngül çiçək qırıntılarını gətirib qaranquşun üstünə tökdü ki, quşcuğaz nəm torpaqda üşüməsin. Düyməcik dedi:

– Salamət qal, gözəl quşcuğaz! Salamət qal, yayda, hələ ağaclar yaşıl olanda və günəş bizə mehribanlıqla işıq saçanda mənə elə gözəl nəğmələr oxuduğun üçün çox sağ ol!

Sonra Düyməcik xırdaca başını quşcuğazın sinəsinə sarı əydi və «Tıp! Tıp!» səslərini eşidib diksindi. Qaranquşun ürəyi döyünürdü.

Belə məlum oldu ki, qaranquş heç ölməyib, ancaq soyuqdan bədəni donubmuş, indi isə isinib, cana gəlmişdi.

Payızda bütün qaranquşlar uçub isti ölkələrə gedirlər. Əgər bir qaranquş gecikib uçmasa, onda ölü kimi donub yerə yığılır və üstünü də soyuq qar basır.

Düyməcik qorxudan titrəyirdi: axı qaranquş bu xırdaca qızcığaza lap nəhəng kimi görünürdü. Amma qız özünə ürək-dirək verdi, qaranquşun üstünü yaxşı-yaxşı örtüb-basdırdı və başına bir nanə yarpağı qoydu. Düyməcik özü də həmişə üstünə bu yarpaqdan salırdı.

O biri gecə Düyməcik yenə də qaranquşun yanına gizlicə gəlmişdi. İndi yazıq quşcuğaz lap dirilmişdi, ancaq hələ çox zəifdi, gözlərini azca açıb Düyməciyə baxdı. Düyməcik fənər əvəzinə əlində bir çürük ağac parçası tutub, onun qabağında durmuşdu.

Azarlı qaranquş cikkildəyə-cikkildəyə dedi:

– Çox sağ ol, mehriban qızcığaz! Mən elə yaxşı isindim ki! Tezliklə lap sağalaram və yenə də günəşə sarı uçaram.

Düyməcik dedi:

– Ah, indi çöldə şaxtadır, qar yağır! Yaxşısı budur, bu isti yatağında uzan, mən sənə qulluq edərəm.

Düyməcik bir çiçək kasacığında qaranquşa su gətirdi. Quş sudan içib, Düyməciyə danışdı ki, o, bir dəfə uçanda, qanadı tikan koluna toxunub yaralanıb, buna görə də o biri qaranquşlarla isti ölkələrə uçub gedə bilməyib. Soyuqlar düşəndə isə bədəni üşümüş və o, yerə yığılmışdı, bundan sonra onun yadına heç bir şey gəlmirdi; heç özü də bilmirdi ki, bura necə gəlib düşmüşdür.

Bütün qışı qaranquş yeraltı dəhlizdə keçirdi. Düyməcik də ona qulluq edirdi. O, quşa yaman isinişmişdi. Çöl siçanı ilə köstəbəyin heç nədən xəbərləri yox idi, onlar qaranquşdan iyirənirdilər və heç o tərəfə keçmirdilər.

Bahar gəlib, günəş torpağı qızdıran kimi qaranquş Düyməciklə salamatlaşdı. Qız tavanda, köstəbəyin dəliyi örtüyü yerdə bir dəlik açdı. Qaranlıq dəhlizə gün işığı düşdü. Qaranquş Düyməcikdən soruşdu ki, belinə minib onunla bir yerdə uçub yaşıl meşəyə getmək

istəyirmi? Ancaq qızcığaz qoca siçanını qoyub getmək istəmirdi. Bilirdi ki, bundan çox inciyər.

Düyməcik qaranquşa dedi:

– Yox, mən sənənlə uçub gedə bilmərəm. Qaranquş cikkildəyə-cikkildəyə dedi:

– Salamət qal, ey mehriban gözəl qız, salamət qal! – Sonra uçub açıq havaya çıxdı.

Quş:

«Cik-cik! Cik-cik» eləyib, yaşıl meşəyə uçdu.

Düyməcik çox darıxırdı. Axı onu heç çıxıb gündə qızınmağa qoymurdular. Çöl siçanının yuvasının dövrəsindəki tarlada taxıl elə boy atmışdı ki, o, xırdaca qızcığaza yekə bir meşə kimi görünürdü.

Bir dəfə çöl siçanı Düyməciyə dedi:

– Sən daha nişanlısan, bizim qonşu sənə elçi düşüb. Ay yazıq qızcığaz, bir gör bəxtin necə açıldı! İndi gərək özünə cehiz tikəsən. Yun üst paltarların və ipək alt paltarların olsun. Köstəbəyə arvad olanda sənənin gərək hər bir şeyin bol olsun.

Düyməcik bütün günü işləyib yun əyirdi; siçan da dörd toxucu hörümçəyi qulluqçu tutmuşdu. Onlar da gecə-gündüz toxuyurdular. Köstəbək hər axşam onlara qonaq gəlirdi. Özü də hey çərənləyirdi: daha yayın qurtarmağına az qalıb. Daha gün işıq saçmayacaq,

bu lap yaxşıdır, onsuz da torpaq daş kimi bərkimişdir. Yay qurtaranda isə toylarını edəcəkdir.

Amma Düyməcik buna heç sevinmirdi. Qız bu zəhlətökən köstəbəyi heç bir damcı da sevmirdi. Hər səhər gün doğanda və hər axşam gün batanda Düyməcik gizlicə siçan yuvasının ağzına çıxırdı. Külək sünbülləri aralayanda o, göyün bir parçasını görürdü. Onda Düyməcik fikirləşirdi: «Ah, çöl necə gözəl, necə işıqlıdır!» O, əziz qaranquşu çox görmək istəyirdi. Ancaq quş heç bir yerdə görünmürdü. Yəqin ki, uzaqlara, yaşıl meşəyə uçub getmişdi.

Payız gələndə Düyməciyin bütün cehizi hazır oldu.

Bir dəfə çöl siçanı Düyməciyə dedi:

– Bir aydan sonra toyun olacaq.

Düyməcik ağlayıb dedi ki, zəhlətökən köstəbəyə getmək istəmir.

Çöl siçanı acıqlı-acıqlı dedi:

– Bu nə axmaq sözdür! Tərslikdən əl çək. Yoxsa səni dişlərəm.

Sənin çox gözəl ərin olacaq! Elə qara məxmər heç kraliçada da yoxdur. Onun bütün anbarları, zirzəmiləri dolub daşır. Allaha şükür elə ki, sənə belə ər qismət olub!

Axır ki, toy günü gəlib çatdı. Köstəbək gəlinin dalınca gəldi ki, onu öz yanına, yerin lap altına aparsın; ora heç azacıq da gün işığı düşmürdü, çünki köstəbəyin işıqdan zəhləsi gedirdi. Yazıq qızcıqaz üçün gözəl günəşdən həmişəlik ayrılmaq çox çətin idi. Buna görə də o, çöl siçanından icazə alıb, sonuncu dəfə günəşə tamaşa etmək üçün yuvadan çıxdı.

– Əlvida, ey gözəl günəş! – deyib Düyməcik yuvanın ağzında durdu və əllərini yuxarı qaldırdı. Bir az sonra o, çölə tərəf getdi. Buradan taxılı daha biçmişdilər, yerdə ancaq quru saman çöpləri qalmışdı. – Sənə də əlvida, – deyib Düyməcik salamat qalmış qırmızı bir çiçəyi qucaqladı. – Əziz qaranquşu görsən, məndən ona salam yetirərsən.

Birdən hardansa başının üstündən bir səs eşitdi:

– Cik-cik, cik-cik!

Düyməcik gözlərini yuxarı qaldırıb, yanından ötən qaranquşu gördü. Quş Düyməciyi tanıyıb çox sevindi, qız da ağlaya-ağlaya ona danışdı ki, kifir köstəbəyə ərə getməyi və gün işığı düşməyən yer altında yaşamağı heç istəmir.

Qaranquş dedi:

– Soyuq qış yaxınlaşır. Mən uçub uzaqlara, isti ölkələrə gedirəm. Sən də mənimlə getmək istəyirsənmi? Belimə min, ancaq kəmərlə özünü möhkəm bağla. Biz sənənlə bir yerdə bu iyrənc köstəbəkdən və onun qaranlıq yeraltı yuvasından çox-çox uzaqlara uçarıq. Dağların üstündən aşılıb, isti ölkələrə gedərik, orada günəş buradakından daha çox işıq saçır. Orada bütün ili yaydır və gözəl çiçəklər aç-

mışdır. Ey əziz Düyməcik, gəl mənimlə uçub gedək! Axı mən qaranlıq, soyuq torpaq içində donub qalanda sən məni xilas eləmişən.

Düyməcik dedi:

– Hə, yaxşı, mən də sənənlə uçub gedərəm!

Düyməcik quşun belinə mindi. Xırdaca ayaqlarını onun açılmış qanadlarına dirədi və kəməri ilə özünü quşun ən iri lələyinə bağladı. Qaranquş ox kimi havaya qalxdı, meşənin, dənizin, uca qarlı dağların üstündən aşıb getdi. Düyməcik yaman üşüdü. O, qaranquşun isti tüklərinə qısıldı, ancaq başını çıxardı ki, üzərindən uçduqları yerlərin gözəlliklərinə tamaşa etsin.

Axır ki, onlar gəlib isti ölkələrə çatdılar. Burada günəş bizim yerdə olduğundan çox-çox parlaq işıq saçırdı, göy isə ikiqat uca idi. Çəpərlərin dibində qara üzüm tənəkləri bitmişdi. Meşələrdə portağal və lumu yetişməkdə idi. Hər yanı mərsin və nanə qoxusu bürümüşdü. Cığırlarda şən uşaqlar yüyürüşüb, iri ala-bəzək kəpənəkləri tuturdular. Ancaq qaranquş hələ də uçurdu, üzərindən uçduğu yerlər də indi daha gözəldi. Gömgöy bir gölün qırağında mərmərləri

parıldayan qədim bir saray vardı. Onun dövrəsini qol-budaqlı yaşıl ağaclar bürümüşdü. Sarayın uca sütunlarına tənəklər sarmaşmışdı, lap yuxarıda, tavanın altında isə qaranquş yuvaları vardı. Düyməciyi gətirib gələn qaranquş da bu yuvalardan birində olurdu.

Qaranquş dedi:

– Bax, bu da mənim evim! Sən də aşağıda özünə ən gözəl çiçəyi seç. Mən səni o çiçək bitdiyi yerə aparım, sən də orada yaşa. Ora sənənin üçün çox rahat olar.

Qızcığaz xırdaca əllərini bir-birinə vurub səsləndi:

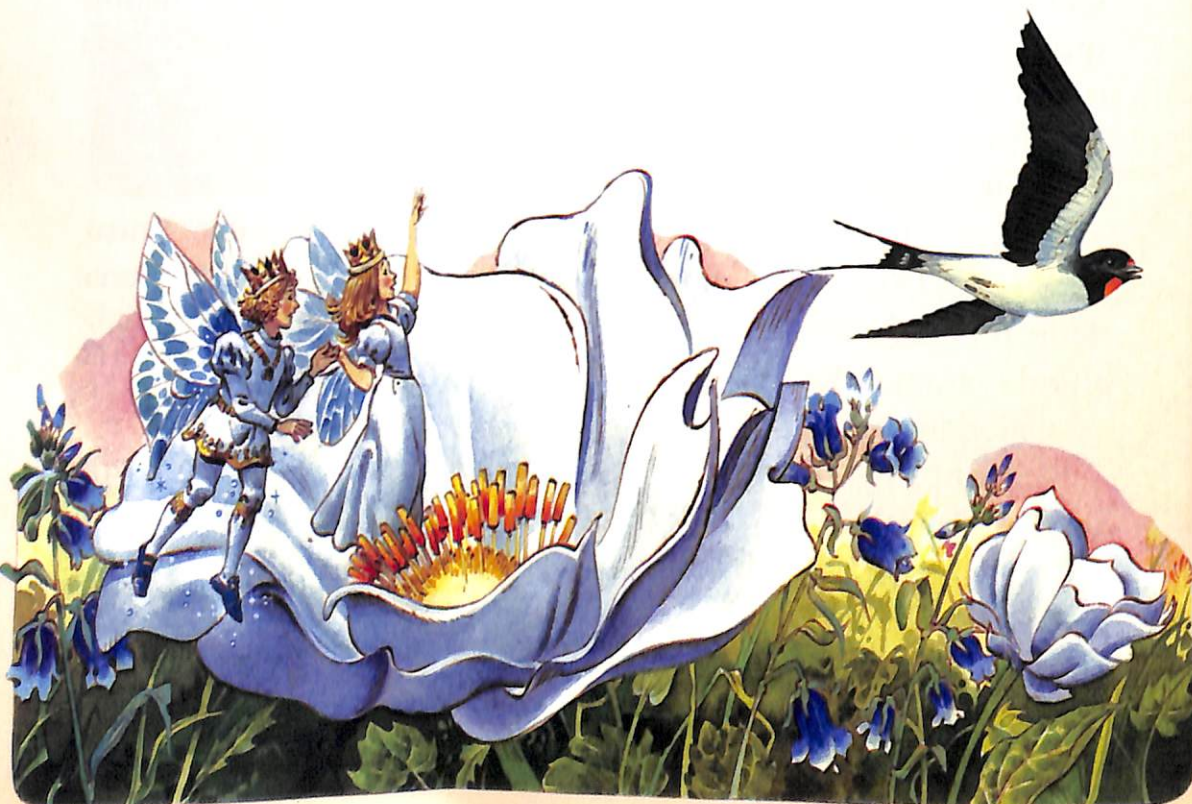
– Ah, nə gözəldir!

Aşağıda böyük sınıq bir mərmər sütun vardı. Yerə düşüb üç parça olmuşdu. Qırıqlarının arasında gözəl, iri ağ çiçəklər bitmişdi. Qaranquş Düyməciyi bu çiçəklərdən birinin iri ləçəyinin üstünə qoydu. Amma nə qərribə işdir: çiçəyin kasacığının içində boyca Düyməcikdən böyük olmayan xırdaca bir adam oturmuşdu. Özü də parpar parıldayırdı, elə bil ki, büllurdandı! Başında gözəl bir qızıl tac vardı. Çiyinlərində isə parlaq qanadlar işıldayırdı. Bu, bir pəri oğlu idi. Hər çiçəyin içində bu çür pərilər vardı, bu da onların krallarının oğlu idi.

Düyməcik pıçılıtlı ilə qaranquşa dedi:

– Ay aman, o nə gözəldir!

Qaranquş uçub çiçəyə sarı getdi, xırdaca şahzadə oğlan yaman qorxdu. Axı qaranquşa görə o, lap xırdaca və zəif idi. Amma şahzadə Düyməciyi görəndə lap donub qaldı: o, ömründə belə qəşəng qız görməmişdi. Xırdaca şahzadə öz tacını başından götürüb Düyməciyin başına qoydu, sonra onun adını xəbər aldı. Düyməciyin ona ərə getməyə və çiçəklərin kraliçası olmağa razı olub-olmadığını soruşdu. Bax bu, əsl ərə getməli oğlandı! Bu, daha qurbağanın oğlu və ya məxmər kürklü köstəbək deyildi. Buna görə də Düyməcik gözəl şahzadəyə ərə getməyə razılıq verdi. Bütün çiçəklərin içindən oğlan və qız pərilər uçub gəldilər. Bunlar o qədər gözəldilər ki, Düyməcik onlara baxıb ləzzət almaqdan doymurdu. Onların hər biri gəlinə hədiyyə gətirmişdi. Bu hədiyyələrdən ona ən çox xoş gələn böyük bir cırcıramanın zər qanadları idi. Bu qanadları Düyməciyin çiyin-

lərinə taxdılar, indi o da çiçəkdən-çiçəyə uça bilirdi. Bax, şənlik buna deyərlər! Qaranquş yuxarıda öz yuvasında oturmuşdu. Ondan xahiş etdilər ki, toy mahnısı oxusun, o bacardıqca yaxşı oxumağa çalışdı, amma ürəyində dərd çəkirdi. Çünki Düyməciyi sevirdi və ondan ayrılmaq istəmirdi.

Şahzadə oğlan Düyməciyə dedi:

– Sənin adın daha Düyməcik olmayacaq, bu ad gözəl deyil, amma sən özün çox qəşəngsən! Qoy adın Maya olsun!

– Salamat qal, salamat qal! – deyib dərdli qaranquş uçub uzaq ölkələrdən öz vətəninə, uzaq Danimarkaya getdi. Onun orada yuvası vardı. Bu yuva nağıl danışmağı bacaran bir adamın düz pəncərəsinin üstündə idi. O adam qaranquşun «Cik-cik, cik-cik» mahnısını eşitdi, biz də bu nağılı həmin adamdan öyrəndik.

NOXUD ÜSTÜNDƏ YATAN ŞAHZADƏ QIZ

Biri vardı, biri yoxdu, bir şahzadə vardı. O, bir şahzadə qız ilə, özü də əsl şahzadə qızla evlənmək istəyirdi. Onu tapmaq üçün bütün dünyanı gəzdi, amma tapa bilmədi. Nə qədər desən şahzadə qız var idi, amma oğlan onların, doğrudan da, əsl şahzadə qız olub-olmadıqlarını heç cür öyrənə bilmirdi; hərəsinin bir nöqsanı vardı. Odur ki, şahzadə qəmgin halda evə qayıtdı, – o çox istəyirdi ki, əsl şahzadə qız tapsın.

Bir dəfə axşamüstü hava yaman xarablaşdı; göy guruldadı, ildırım çaxdı, bərk yağış yağmağa başladı.

Birdən kimsə şəhər darvazasını döydü. Qoca kral qapını açmağa getdi.

Qapının dalında bir şahzadə qız durmuşdu. Aman Allah, qız nə halda idi! Yağış suyu saçlarından və paltosundan süzülüb ayaqqabılarının üstünə tökülüb və dabanlarının altından axıb getdi. Bununla belə qız inandırmağa çalışırdı ki, o, əsl şahzadə qızıdır!

Kralın qoca arvadı öz-özünə fikirləşdi: «Yaxşı, bunu yoxlarıq», amma qıza heç bir söz deməyib yataq otağına keçdi. Çarpayının üstündən yorğanı və döşəkağını bir yana atıb quru taxtanın üstünə bir noxud dənəsi qoyub, üstünə on iki pərqu döşək, döşəklərin də üstünə on iki yorğan saldı.

Şahzadə qızı həmin bu taxtanın üstə yatırdılar.

Səhər ondan soruşdular ki, gecəni necə yatmışdır.

Şahzadə qız cavab verdi:

– Uf, çox pis yatmışam! Demək olar ki, bütün gecəni səhərəcən gözlərimi yummamışam. Allah bilir mənim yorğan-döşəyimə nəyə düşübmüş. Bir bərk şeyin üstündə uzanmışdım. İndi də bütün bədənim gömgöydür. Lap dilxor oldum!

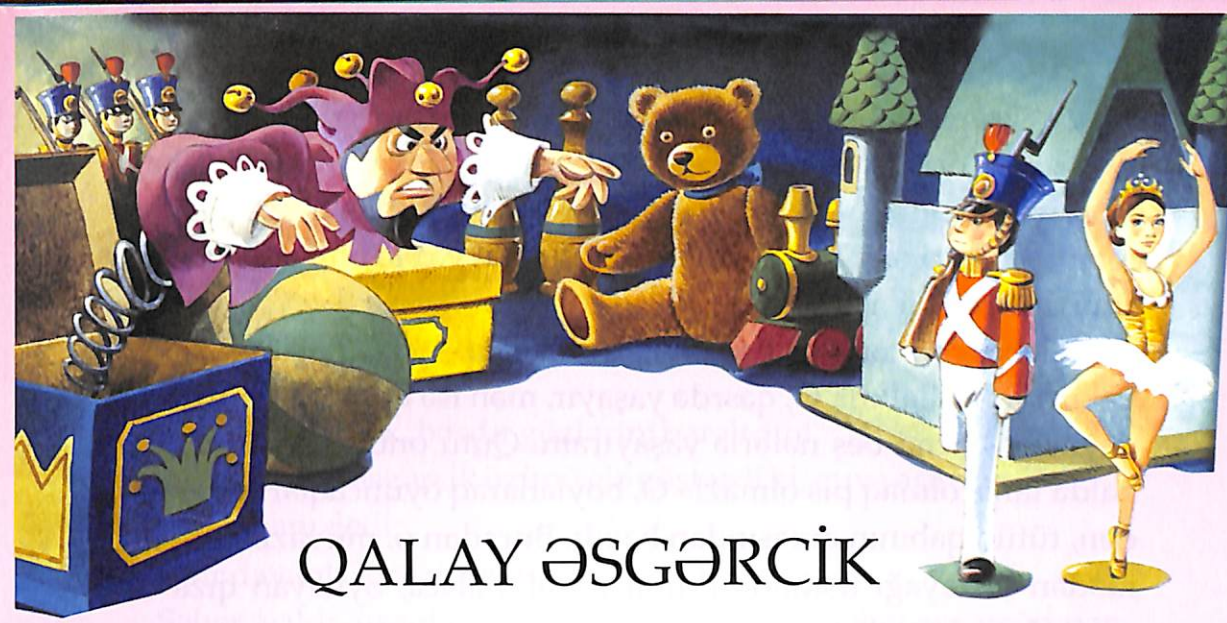
Bu zaman hamı başa düşdü ki, bu qız, doğrudan da, əsl şahzadə qız imiş; o, on iki pərqu döşək və on iki yorğanın üstündə yatmışdır, bununla belə, noxud dənəsini duymuşdu. Ancaq əsl şahzadə qız belə duyucu ola bilər.

Şahzadə oğlan bu qızla evləndi; axır ki, o, əsl şahzadə qız tapdığını yəqin etdi. Noxud dənəsini isə kunstkameraya¹, qoydular; oğurlayan olmayıbsa, yəqin ki, indiyə qədər oradadır.

Onu da bil ki, bu əhvalat doğrudan da olmuşdur!

¹ Kunstkamera – qiymətli və aztapılan şeylərin saxlandığı yer

QALAY ƏSGƏRCİK

Biri vardı, biri yoxdu. Yer üzündə qalaydan qayrılmış iyirmi beş əsgər vardı. Bu əsgərlərin hamısı doğma qardaşdı, anaları köhnə qalay qasıqdı. Bu əsgərlər gözəl, göy və qırmızı mundir geyinmişdilər. Hamısı da çiyinlərində tüfəng, dayanıb düz qabağa baxırdılar. Onların gizlənməmiş olduğu qutu açılarkən iki dəfə bu sözü eşitdilər: «Qalay əsgərciklər!» Kiçik bir uşaq əl çalaraq belə qışqırdı. Uşağın ad günü idi, bu əsgərcikləri ona bağışlamışdılar. Uşaq o saat onları çıxarıb masanın üstünə düzdü. Bütün bu əsgərciklər elə bil bir alma idi, iki yerə bölmüşdülər. Ancaq bircəciyi o biri qardaşlardan fərqlənirdi, onun yalnız bir ayağı vardı. Onu ən axırda qayırmışdılar, ona görə də ikinci ayağına qalay çatmamışdı. Buna baxmayaraq, o da o biri qardaşları kimi möhkəm dururdu.

Uşağın əsgərləri düzdüyü masanın üstündə bir çox başqa oyuncaqlar da vardı. Bu oyuncaqların içərisində ən gözəli kartondan qayrılmış qəşəng qəsr idi. Kiçik pəncərələrindən onun içərisinə baxmaq olurdu. Qəsrin qabağında gölə bənzəyən balaca güzgünün ətrafında ağaclar bitmişdi. Mumdan qayırılmış qu quşları göldə üzərək suya düşmüş şəkillərinə tamaşa edirdilər. Bunların hamısı çox qəşəng idi, lakin qəsrin açıq qapısının kandarında duran qızcıgaz hamısından gözəldi. O da kartondan qayırılmışdı. Əynində nazik batisdən paltarı vardı. Bir çiyindən kəmərinə doğru çəpəki olaraq

göy, nazik lent asılmışdı. Lent qızın üzünü boyda olan gül şəkilli parlaq bir bəzəklə bərkidilmişdi. Bu qız oynayan qız idi. O, əllərini qabağa uzadaraq ayağının birini o qədər yuxarı qaldırmışdı ki, qalay əsgərcik əvvəlcə onu bütünlüklə görməmişdi və elə bilmişdi ki, onun kimi qızın da bir ayağı var!

O, «bax, bu mənə münasib bir arvaddır! – deyə düşünmüşdü. – Lakin çox iddialıdır. O, qəsrə yaşayır, mən isə qutuda. Həm də tək deyiləm. İyirmi beş nəfərlə yaşayıram. Qutu onun yeri deyil. Hər halda tanış olmaq pis olmaz!» O, boylanaraq oyuncaqların içərisindən, tütün qabının arxasından baxdı. Buradan o, müvazinətini itirmədən bir ayağı üstündə duran gözəl, balaca, oynayan qıza doyuncu baxa bilirdi.

Axşam bütün başqa əsgərcikləri qutuya, öz yerinə qoydular. Ev adamları yatdılar. Oyuncaqlar özləri oynamağa başladılar: bir-birinə qonaq gəldilər, dava edirdilər və bal düzəldirdilər. Qalay əsgərciklər qutuda vurnuxurdular. Onlar da oyunda iştirak etmək istəyirdilər. Lakin qutunun qapağını qaldıra bilmirdilər. Qıjı böcək mayallaq aşdı. Qrifel isə qrifel lövhəsi üstündə atılıb-düşməyə başladı. Elə gurultu qopdu ki, sarıbulbul də oynayaraq danışdı, özü də şeirlə danışdı. Yerindən tərpənməyən yalnız qalay əsgərcik və oynayan qız idi. Qız bir ayağı ucunda durub, əllərini qabağa uzatmışdı. Əsgərcik isə bir ayağı üstündə möhkəm dayanmışdı. Bir dəqiqə də olsun gözünü qızdan çəkmirdi.

Düz saat on ikidə nə isə çıqqıldadı. Bu, tütün qabı idi. Səslənərək açıldı. Ancaq onun içərisində tütün deyil, balaca bir qulyabanı vardı, – bu, bir cür fokus idi.

Qulyabanı dedi:

– Qalay əsgərcik, bəsdir gözlərini bərəltdin!

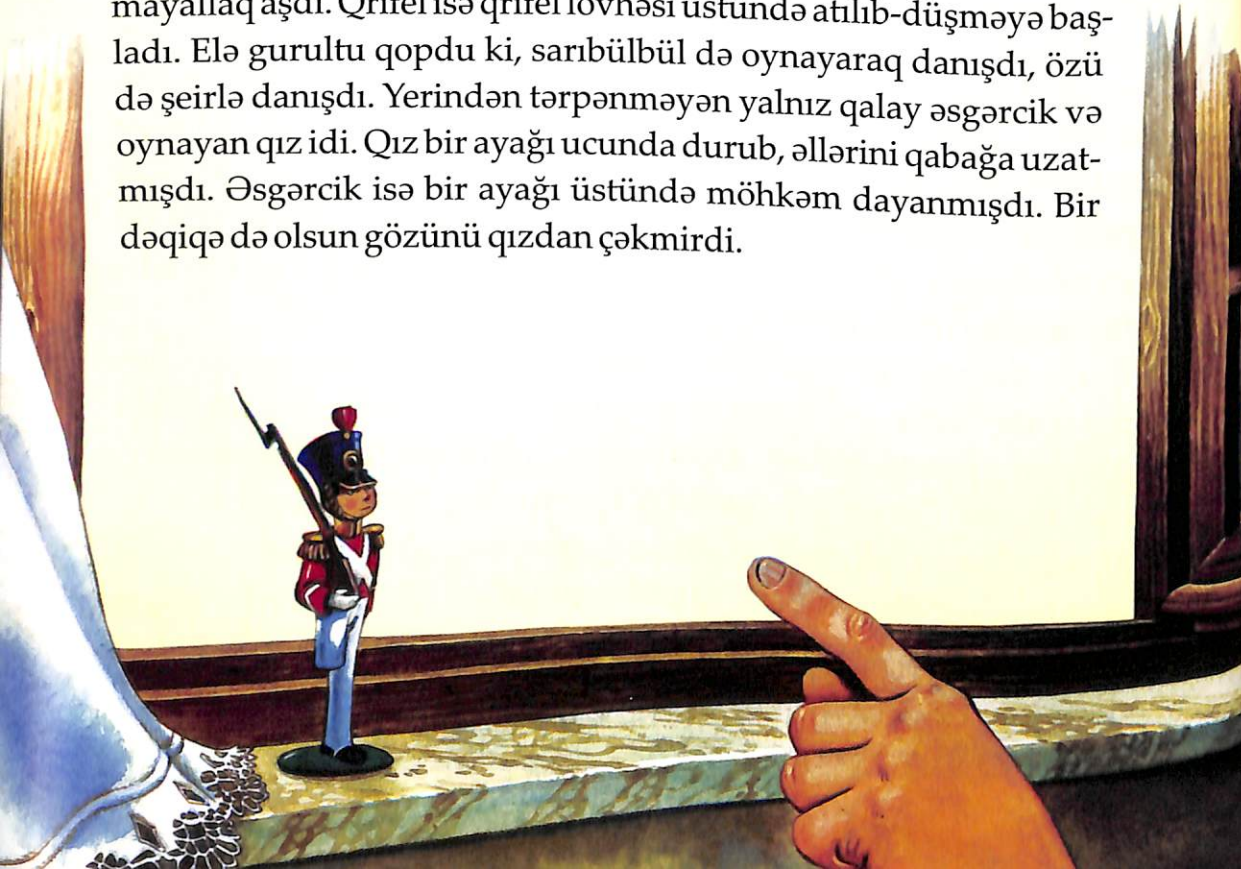
Ancaq qalay əsgərcik özünü elə göstərdi ki, guya eşitmir.

Qulyabanı dedi:

– Bir dayan! Gör sənə neylərəm!

Səhər açıldı, uşaqlar oyandı. Onlardan biri qalay əsgərciyi pəncərəyə qoydu. Qulyabanımı elədi, küləkmi səbəb oldu, birdən pəncərə şiddətlə açıldı. Əsgərcik başaşağı üçüncü mərtəbədən yerə uçdu. Bir anda yerə düşdü. Başı və tüfəngi daşların arasına girdi, ayağı isə göydə qaldı.

Xidmətçi və balaca oğlan o saat küçəyə qaçdılar, axtardılar, az qala onu ayaqlamışdılar; ancaq onu tapa bilmədilər.

Əgər əsgərcik qışqırsaydı: «Mən buradayam!», əlbəttə, onu tapardılar. Ancaq o, küçədə qışqırmağı ayıb bildi, çünki əynində mundir vardı.

Birdən yağış yağmağa başladı və getdikcə şiddətləndi, elə bil ki, vedrədən su tökülürdü. Yağış dayanan kimi iki küçə uşağı gəldi. Onların birisi dedi:

– Qalay əsgərciyə bax! Onu suya salaq, üzsün.

Onlar qəzətdən kiçik qayıq qayırdılar. Qalay əsgərciyi onun içərisinə qoyub arxa buraxdılar. Özləri isə arxın qırağı ilə qaçaraq əl çalırdılar. Arxda su dalğalanmağa başladı, qayıq üzürdü. Yağış da bərk yağdı. Qayıq yırğalanaraq hərdən elə hərlənirdi ki, qalay əsgərcik tərپənirdi, lakin o mətin olduğundan özünü itirməyib irəliyə baxır, tufəngini çiyində saxlayırdı.

Qayıq körpücüyün altına üzdü. Qutu içərisində olduğu kimi bir qaranlıq çökdü.

– «Bura haradır mən düşmüşəm? – deyə qalay əsgərcik düşündü. – Bütün bunlar qulyabanının işidir. Əgər oynayan balaca qız mənimlə burada olsaydı, bundan ikiqat artıq qaranlığa dözərdim».

Həmən dəqiqə çoxdan bəri körpünün altında yaşayan bir su siçanı göründü.

– Pasportunu göstər! Pasportunu bura ver! – deyə su siçanı bağırdı.

Qalay əsgərcik susaraq tufəngini döşünə daha da bərk sıxdı. Qayıq irəliyə üzdü, siçan da arxasınca getdi. Siçan dişlərini qıcıyaraq qarşısına gələn çöp və samanlara qışqırırdı:

– Tutun onu! Tutun onu! O, gömrük xərci verməyib, pasportunu göstərməyib!

Axın isə getdikcə qüvvətlənirdi. Qalay əsgərcik körpünün axırında işıq gördü. Lakin bununla belə, onun dalınca elə bərk, elə qorxunc qışqırıq qopmuşdu ki, necə qəhrəman olsaydı qorxardı. Körpünün qurtaracağı yerdə isə arx böyük bir kanala çevrilirdi. Qalay əsgərcik, qayıq bizi böyük bir çağlayana apararkən düşdüyümüz təhlükə kimi bir təhlükəyə düşmüşdü.

Artıq o lap qırağa yaxınlaşırdı, dayanmaq mümkün deyildi. Qayıq körpünün altından çıxdı. Yazıq əsgərcik özünü möhkəm tutaraq yenə də düz dayanırdı. Heç kəs onun üzündə azacıq da olsa

dəyişiklik hiss etməzdi. Qayıq üç-dörd dəfə hərləndi. Qırağa qədər su ilə doldu və batmağa başladı. Su qalay əsgərciyin boğazına qədər çıxmışdı. Artıq su əsgərciyin başını örtürdü. O, bir daha görüşü ona qismət olmayacaq oynayan gözəl qızcığazı düşündü. Qulaqlarında bu sözlər cingildədi:

Başı bəlalı əsgər!

Ölüm səni hədələr!

Kağız islandı, cırıldı. Əsgərcik az qala batmışdı ki, onu həmən dəqiqə böyük bir balıq uddu.

Ah, onun qarnı nə qədər qaranlıq idi! Bura körpünün altından da pisdi, olduqca dar idi, lakin qalay əsgərcik yenə də mətanətlə dayanırdı. O, dümdüz dayanaraq, tüfəngini döşünə sıxırdı. Balıq o yanbu yana çırpınırdı. Düz olmayan hərəkətlər edirdi. O, sonra sakitləşdi. Birdən ildırım kimi parlaq bir şey işıldadı. Hər tərəf işıqlaşdı. Kim isə qışqırdı: «Qalay əsgərcik».

Balığı tutdular, bazara aparıb satdılar. Oradan onu alıb mətbəxə gətirdilər. Aşpaz qadın onu iti bıçaqla doğradı. O, iki barmağı ilə əsgərciyin belindən yapışdı onu otağa gətirdi. Bütün ev adamları balığın qarnında səyahət edən bu qərribə qalay əsgərciyə tamaşa etməyə yığışdılar. Ancaq qalay əsgərcik öyünmədi.

Onu masanın üstünə qoydular. Dünyada nələr olmur! Əsgərcik keçmişdə olduğu otağı və uşaqları gördü. Yenə o əvvəlki yerinə gəlmişdi. Oyuncaqlar əvvəlki kimi masanın üstündə idi. Qəşəng qəsr və oynayan kiçik qızcığaz da onların içərisindəydi. O, yenə də bir ayağı üstündə düz dayanmış, o biri ayağını isə yuxarı – havaya qaldırmışdı. O da mətanətli idi. Bu qalay əsgərciyə elə təsir etdi ki, az qaldı gözündən yaş tökülsün. Ancaq bu ayıb olardı. Əsgərcik oynayan qıza, qız isə ona baxdı, lakin heç biri bir söz demədi.

Birdən uşaqların biri əsgərciyi alıb, heç bir səbəb olmadan yanan sobaya atdı. Yəqin ki, bunu uşağa tütün qabında olan qulyabanı öyrətmişdi.

Əsgərcik parlaq alovlar içində dayanmışdı. Ona çox isti idi. Ancaq bunun oddanmı, sevgidənmi olduğunu özü də bilmirdi. Üstündəki rənglər bütünlüklə solmuşdu. Lakin bu dərddənmi, yoxsa səyahət etdiyi zamanmı olmuşdu, bunu da heç kəs bilmirdi. O, kiçik

qıza baxdı, qız da ona, əsgərcik əridiyini hiss etdi, ancaq tufəngi çiyində yenə düz dayanmışdı. Birdən-birə otağın qapısı açıldı. Külək oynayan qızı ağzına aldı. Qız düz sobaya, əsgərciyin yanına düşdü. O, işıqlı alovlar içərisində hərlənərək yox oldu.

Qalay əsgərcik isə əriyib yumrulandı. Ertəsi günü xidmətçi qadın külü yığarkən, bir qalay ürək tapdı. Oynayan qızdan isə bir kül qalmışdı, o da qaralıb kömürə dönmüşdü.

KRALIN TƏZƏ LİBASİ

Box illər bundan qabaq dünyada bir kral yaşardı; o, geyinib-bəzənməyi elə xoşlardı ki, bütün sərvətini geyiminə xərclərdi və böyük qonaqlıqlar, tamaşalar, şəhər-kənarı gəzintilər ancaq təzə libasını camaata göstərmək üçün ona xoş gəlirdi. Günün hər saati üçün onun xüsusi geyimi vardı, başqa krallar barədə tez-tez «Kral şuradadır» deyiləndə, bunun barəsində deyirdilər: «Kral geyim otağındadır».

Bu kralın paytaxtında günlər şən keçirdi, az qala hər gün başqa ölkələrdən qonaqlar gəlirdi; günlərin birində bura iki yalançı gəldi. Onlar özlərini toxucu kimi qələmə verdilər, dedilər ki, misilsiz, heç kəsin ömründə görmədiyi parça toxuya bilirlər, parçanın qeyri-adi gözəlliyindən, bəzək və rəngindən başqa, qərribə bir xüsusiyyəti də var: bacarmadığı işdə işləyən, başiboş, küt adamların gözünə görünür.

Kral fikirləşdi: «Bax, bu, qiyamət libas olacaq! Onda biləcəyəm mənim əyanlarımdan kim öz yerində deyil, kim ağıllıdır, kim axmaqdır. Qoy bu parçanı mənimçün tez toxusunlar».

O, yalançılara böyük məbləğdə beh verdi ki, yubanmadan işə başlasınlar.

Yalançılar iki toxucu dəzgahı qoydular, özlərini elə göstərdilər ki, guya səylə işləyirlər, amma dəzgahda heç bir şey yoxdu. Utanıb-qızarmadan, işləri üçün çox zərif ipək və saf qızıl tələb edirdilər, hamısını da ciblərinə ötürür, səhərdən axşama kimi boş dəzgahların arxasında otururdular.

«İstərdim baxım görüm iş necə gedir!» – deyə kral fikirləşirdi. Amma burdaca parçanın qərribə xüsusiyyəti yadına düşür, əhvalı dəyişirdi. Əlbəttə, o özü üçün nahaq qor-

– Canla-başla hazırq! – ya-
langılar parçanın qeyri-adi naxış,
rənglərin uyşması bərdə moizə
oxumağa başladılar. Vəzir çox diq-
qətə qulaq asırdı ki, sonra hamı-
sını krala yetirsin. Ela da elədi.
İndi yalançılar daha artıq pul,
ipək, qızıl istədilər; onlar ancaq
ciblərini doldurdular, işdə bir-
ce sap belə götürmürdü. Əvəlkə
kimi, indi də boş dəzgah qabağın-
da oturub, özlərini elə göstərir-
dilər ki, guya toxuyurlar.

Sonra kral toxucuların yanına başqa bir layaqətli əyani göndərdi.
O, işin gedişinə baxmalı və na vaxt qurtaracaqlarını bilməli idi.
Birincinin başına gələn əhvalat onun da başına gəldi. Çox baxdı, çox
diqqət yetirdi, boş dəzgahlardan savayı heç nə görə bilmədi.
– Ha, necə, xoşunuza gəlir? – yalançılar esər-ələmət olmayan par-
çanın naxışını guya göstərə-göstərə ondan soruşdular.
Əyan fikirləşirdi: «Mən axmaq deyiləm. Demək, mən öz yerimdə
deyiləm? Əcəb işdir! Ancaq gərək özümü heç o yərə qoymayam!»
O, görmədiyini parçanı tərifləməyə, naxışına, rənglərin uyarlığına
heyrətiliyini bildirməyə başladı.

– Çox gözəldir, çox gözəldir! – dedi.
Çox keçmədi ki, bu heyrətəmin parçanın bütünlü şöhərə
yayıldı.
Nəhayət, kral özü, dəzgahdan çıxarılmamış, bu qərbdə parçanı
görmək arzusunun bildirdi.

Əyanların, hörmətli saray adamlarının müşayiətilə – onların
arasında parçanı əvvəlcə görmüş o iki nəfər də vardı – kral boş dəz-
gah arxasında oturub canla-başla parça toxuyan kələkbaz yalançı-
ların yanına gəldi.
– Qiyamətdir! Ela deyil? – əvvəlcə burda olmuş əyanlar ses-səsə

xurdu, lakin... hər halda, əvvəlcə başqa
kim isə gedib baxsa yaxşıdır! Bu ara ecaib
parçanın soracağı bütünlü şöhərə yayılmışdı,
hər kəs də bir başqasının axmaq ol-
duğunu, ya da bacarmadığı işdə işlədiyini
tezliklə yaqın ələmək həsrətilə qırpnırdı.
Kral fikirləşdi: «Qoy onların yanına öz
qoca, namuslu vəzirimi göndərim. O,
parçanı görə bilər: ağıllıdır, öz yerinə də
layıq adamdır».

Budur, qoca vəzir iri otağa girdi, yalan-
çılar boş dəzgahların arxasında oturmuş-
dular.

«Allah, sən saxla! – vəzir gözələrini ba-
rəldi. – Mən, axı heç nə görmürəm!»

Amma bunu uca dan demədi.

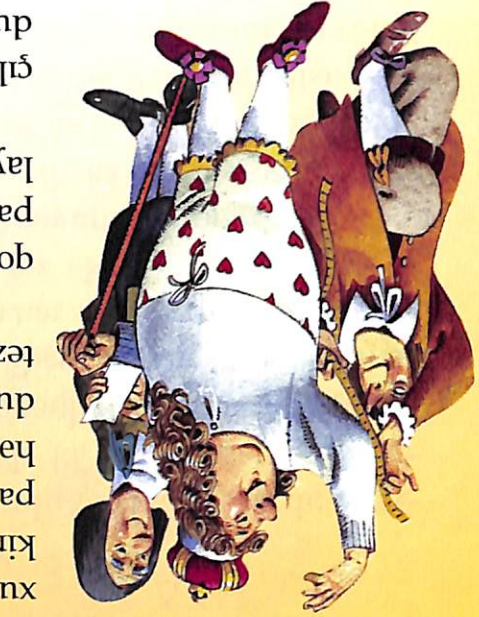
Yalançılar ona hörmətlə təklif elədilər ki, yaxın gəlsin və desin
görək parçanın naxış, rəngi xoşuna gəlirmi. Bunu deyə-deyə boş
dəzgahları ona göstərdilər, yazıq vəzir gözələrini nə qədər bərlətsə
da, heç nə görə bilmirdi. Axı hörmətli bir şey də yoxdu.

«Ay Allah! – deyə fikirləşdi. – Yeni mən axmaqam? Belə şey ağ-
lıma da gəlməzdi! Allah eləməmiş,
bir adam bilər!.. Ya bəlkə tutduğum
vəzirəmə yaramıram?.. Yox, yox,
parçanı görmədiyimi gərək boynu-
ma almayam!»

Toxuculardan biri soruşdu:

– Nəyün bəs biza heç nə demir-
siz?

– Ah, çox gözəldir! – qoca vəzir çəş-
məyinin üstündən baxıb cavab verdi.
– Naxışa bax, rənglərə bax! Ballı, ballı,
mən krala gətirəram ki, sizin işiniz
çox xoşuma gəldi!

– Canla-başla hazırq! – ya-
langılar parçanın qeyri-adi naxış,
rənglərin uyumması bərdə moizə
oxumağa başladılar. Vəzir çox diq-
qətə qulaq asırdı ki, sonra hamı-
sını krala yetirsin. Ela da elədi.
İndi yalancılar daha artıq pul,
ipək, qızıl istədilər; onlar ancaq
ciblərini doldurdular, işdə bir-
ce sap belə götürmürdü. Əvəlkə
kimi, indi də boş dəzgah qabağın-
da oturub, özlərini elə göstərir-
dilər ki, guya toxuyurlar.

Sonra kral toxucuların yanına başqa bir layaqətli əyanı göndərdi.
O, işin gedişinə baxmalı və nə vaxt qurtaracaqlarını bilməli idi.
Birincinin başına gələn əhvalat onun da başına gəldi. Çox baxdı, çox
diqqət yetirdi, boş dəzgahlardan savayı heç nə görə bilmədi.
– Ha, necə, xoşunuza gəlir? – yalancılar esər-ələmət olmayan par-
çanın naxışını guya göstərə-göstərə ondan soruşdular.
Əyan fikirləşirdi: «Mən axmaq deyiləm. Demək, mən öz yerimdə
deyiləm? Əcab işdir! Ancaq gerek özümü heç o yərə qoymayam!»
O, görmədiyini parçanı tərifləməyə, naxışına, rənglərin uyurluğuna
heyrətliliğini bildirməyə başladı.

– Çox gözəldir, çox gözəldir! – dedi.
Çox keçmədi ki, bu heyrətəməz parçanın sedası bütün şəhərə
yayıldı.
Nəhayət, kral özü, dəzgahdan çıxarılmamış, bu qərribə parçanı
görmək arzusunun bildirdi.

Əyanların, hörmətli saray adamlarının müşayiətilə – onların
arasında parçanı əvvəlcə görmüş o iki nəfər də vardı – kral boş dəz-
gah arxasında oturub canla-başla parça toxuyan kələkbaz yalancı-
ların yanına gəldi.
– Qiyamətdir! Ela deyil? – əvvəlcə burda olmuş əyanlar ses-sesə

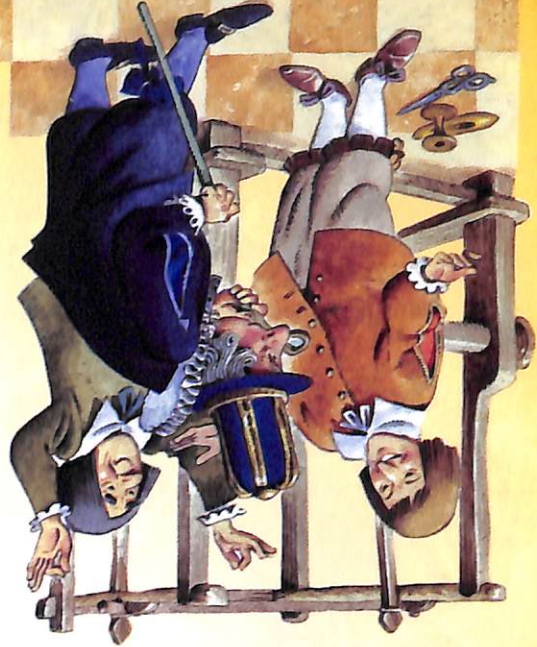
xurdu, lakin... hər halda, əvvəlcə başqa
kim isə gedib baxsa yaxşıdır! Bu ara ecaib
parçanın soracağı bütün şəhərə yayılmışdı,
hər kəs də bir başqasının axmaq ol-
duğunu, ya da bacarmadığı işdə işlədiyini
tezliklə yəqin etmək həsrətilə gürpürdü.
Kral fikirləşdi: «Qoy onların yanına öz
qoca, namuslu vəzirimi göndərim. O,
parçanı görə bilər: ağıllıdır, öz yerinə də
layiq adamdır».
Budur, qoca vəzir iri otağa girdi, yalan-
cılar boş dəzgahların arxasında oturmuş-
dular.

«Allah, sən saxla! – vəzir gözələrini ba-
rəltidi. – Mən, axı heç nə görmürəm!»

Amma bunu uca dan demədi.
Yalancılar ona hörmətlə təklif elədilər ki, yaxın gəlsin və desin
görək parçanın naxış, rəngi xoşuna gəlirmi. Bunu deyə-deyə boş
dəzgahları ona göstərdilər, yazıq vəzir gözələrini nə qədər bərlətsə
də, heç nə görə bilmirdi. Axı görməli bir şey də yoxdu.

«Ay Allah! – deyə fikirləşdi. – Yəni mən axmaqam? Belə şey ağ-
lıma da gəlməzdi! Allah eləməmiş,
bir adam biləri... Ya belkə tutduğum
vəzifəmə yaramıram?.. Yox, yox,
parçanı görmədiyimi gerek boynu-
ma almayam!»
Toxuculardan biri soruşdu:
– Nə üçün bəs biza heç nə demir
siz?

– Ah, çox gözəldir! – qoca vəzir gəş-
məyinin üstündən baxıb cavab verdi.
– Naxışa bax, rənglərə bax! Bəli, bəli,
mən krala çatdıraram ki, sizin işiniz
çox xoşuma gəldi!

verdiklər. – Lütfən buyurub baxın! Naxışlar, rənglər... necə də gözəldir!

Onlar barmaqlarını boş havaya uzadı, elə fikirləşirdilər ki, başqaları da parçanı görürlər.

Kral düşündü: «Bu nə olan şeydir! Mən heç nə görmürəm!

Heç yaxşı iş deyil! Yəni mən axmağam? Ya krallığa yaramıram? Bu çox pis olardı!»

Kral nəhayət:

– Bəli, çox gözəldir, çox! – dedi. – Bəyənirəm.

O, boş dəzgahlara baxa-baxa razı halda başını tərpətdirdi, boynuna almaq istəmirdi ki, heç nə görmür. Kralın məiyyəti gözlərini bərəldib baxır, amma kralın gördüyündən artıq bir şey görmürdü, ancaq bir ağızdan təkrar eləyirdilər. «Çox gözəldir, çox!» və krala məsləhət verirdilər ki, gələcək təntənəli mərasim üçün özünə libas tikdirsin.

– Qiyamətdir! Gözəldir! Qəşəngdir! – hər tərəfdən elə bu sözlər eşidilirdi, hamı parçaya heyran qalmışdı! Kral kələkbazları cəngavər xaçı ilə təltif elədi, onlara saray toxucuları rütbəsini verdi.

Təntənəli mərasim gününə keçən gecə yalançılar səhərəcən işlədilər, on altı dənə şam yandırdılar, hamıya bəlli idi ki, onlar kralın libasını vaxtında tikib qurtarmaq istəyirlər. Kələkbazlar öz-

lərini elə göstərirdilər ki, guya parçanı dəzgahdan çıxarırlar, iri qayçılarla biçir və sapsız iynə ilə tikirlər.

Nəhayət, onlar dedilər:

– Hazırdır!

Kral öz məiyyətilə libasını geymək üçün yalançıların yanına gəldi. Yalançılar əllərini yuxarı qaldırır, elə bil nəşə tuturdular.

– Bu dar dizlik, bu kamzol, bu da don, – deyirdilər. – Gözəl libasdır! Hörümçək toru kimi zərifdir, elə bil əynində heç nə yoxdur! Gözəlliyi də bundadır!

Saray adamları:

– Bəli, bəli! – deyirdilər və heç nə görmürdülər, axı görməli bir şey də yoxdu.

Yalançılar krala dedilər:

– İndi isə, kral həzrətləri, lütfən soyunub burda, iri güzgünün qabağında dayanın! Biz sizi geyindirək!

Kral soyunub çıpaq oldu, yalançılar da onu geyindirib bəzəndirməyə başladılar: Özlərini elə göstərdilər ki, guya libası bir-bir krala geydirirlər, axırda da çiyinlərinə, belinə nəşə bənd eləyirlər, bu, guya kral əbası idi! Kral da güzgü qabağında dörd tərəfə fırlanırdı.

Rəiyyət içində pıçılıt eşidilirdi:

– İlahi, necə də yaraşır! Əynində nə gözəl görünür! Naxışa bax, rənglərə bax!

Baş təşrifatçı ərz elədi:

– Taxt-rəvan gözləyir!

Kral:

– Mən hazırım! – dedi. – Libas əynimdə yaxşı qalır mı? O, güzgü qabağında bir də döndü: təzə geyimini diqqətlə gözdən keçirdiyini oradakılar görməliydilər.

Kral əbasının uzun ətəyini aparacaq kamergerlər elə hərəkət elədilər ki, guya döşəmədən nə sə götürüb qaldırdılar və əllərini irəli uzadıb, kralın ardınca yeridilər; heç nə görmədiklərini bildirməyə cəsarət də eləmirdilər.

Budur, kral bərbəzəkli taxt-rəvanda küçələrlə təntənə ilə yeriyr, camaat da deyirdi:

– Ah, kralın bu təzə libası necə gözəldir! Nə gözəl yaraşır! Nə qiyamət əbadır!

Bircə nəfər tapılmadı desin ki, heç nə görmür, heç kim boynuna almaq istəmirdi ki, axmaqdır, ya da tutduğu iş yerinə layiq deyil. Kralın hər bir libası belə sevinclə qarşılanmışdı.

Birdən balaca bir oğlan çığırdı:

– O ki çılpaqdır!

Uşağın atası da:

– Görün bu günahsız körpə nə danışır! – dedi və hamı da uşağın sözünü pıçiltı ilə bir-birinə ötürməyə başladı.

Nəhayət, bütün adamlar birdən çığırdılar:

– O ki tamam çılpaqdır! Bax, bu oğlan deyir ki, onun əynində libas yoxdur!

Kralı vahimə götürdü: ona elə gəldi ki, camaat haqlıdır, amma mərasimi axıra çatdırmaq lazımdı axı!

Kral taxt-rəvan içində özünə daha möhtəşəm görkəm verir, kamergerlər də olmayan əbanın ətəyindən tuta-tuta onun dalınca addımlayırdılar.

HANS XRİSTIAN ANDERSEN
SƏHRLİ NAĞILLAR
Bakı, Qanun Nəşriyyatı,
“Əli və Nino” Nəşriyyatı, 2012
48 səhifə

© Qanun Nəşriyyatı, 2012
© “Əli və Nino” Nəşriyyatı, 2012

Qanun Nəşriyyatı
Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., II Alatava 9
Tel.: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mob.: (+994 55) 212 42 37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az

“Əli və Nino” Nəşriyyatı
Bakı, Azərbaycan
Z. Tağıyev, 19
Tel.: (+994 12) 493-04-12
e-mail: info@alinino.az
www.alinino.az

Çirkin ördek balası

4

Düyməcik

17

Noxud üstündə yatan
şahzadə qız

33

Qalay əsgərcik

35

Kralın təzə libası

43

ISBN 978-9952-26-315-2

9 789952 263152

Qiyməti: 2.90 AZN